

અલાદીન

અને તેનો

દેવતાઈ દીવો

11
1928

C. F.

10 APR 1928

R.N.53.

પ્રસિદ્ધ કર્તાએ સર્વ હક્ક રાખ્યા છે.

230-22

પ્રકાશક:

ચંદુલાલ મણિલાલ પરીખ.

ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૩૯-૨૧ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ અલાદીન અને તેનો
દેવનાગરી લેખો

વિષય ૬૨૮ : ૬

ઇનામ લાયકેરી માટે મંજુર

અલાદીન. અને તેનો દેવતાઈ દીવો

અનુવાદક.

બામુરાવ ગણપતરામ ડોકર.

પ્રકાશક.

ચંદુલાલ મણીલાલ પરીખ.

રીચીંગ્સ—અમદાવાદ.

૧૯૨૮-૨૯

આવૃત્તિ બીજી.

પ્રત ૧૦૦૦.

ગ્રંથ ૧૯૮૪

સં. ૧૯૨૮.

કિંમત. ૦-૪-૦

આરોગ્ય શિક્ષિકા

કર્તા:

હરરાય અમુલખરાય દેસાઈ

ડે. એ. ઇ. અમદાવાદ

જાપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર:

ખડાયતા બુકડેપો, અમદાવાદ

કીંમત સાત આના

* * * * *

કન્યાશાળાના ધોરણ બીજીથી છઠ્ઠા ધોરણ
મુધીની જાળાઓને અતિ ઉપયોગી પુસ્તક.
ગુજરાતી ભાષામાં કન્યાઓ માટે ખાસ
જુદું લખાણેલું આ એક જ પુસ્તક છે.
જેનીઅંદર વિગતો સાથે પુષ્કળ ચિત્રો
આપવામાં આવ્યાં છે.
વર્નાક્યુલરશાળાનકનો અભ્યાસ કરતી
જાળાઓએ ખાસ વાંચવા જેવું છે. સ્ત્રી
શિક્ષકોને આ પુસ્તક માર્ગસૂચક નીવડશે.

* * * * *

એજ માસમાં નવી આવૃત્તિ

ખડાયતા બુકડેપો

રીઝીરોડ જાલાદનુમાન-અમદાવાદ.

પ્રસ્તાવના.

આ પુસ્તકની અંદર જે વાર્તા આપી છે તેનાં ભાષાંતરો. અનુવાદો, દુનિયાની ક્ષગલગ બધી ભાષાઓમાં થયા છે અને ગુજરાતીમાં નથી; એટલુંજ આ ભાષાંતર કરવાનું કારણ નથી. પૂરી પાંચી ગ્રંથતા એમજ જણાશે કે એ જુના દોસ્ત નવા લેખાશમાં લાજર થાય છે. એમાં અદ્ભુતતા છે, નિર્દોષ આનંદ છે. અને એક નવલકથાનો ઓછો વત્તો જે રસ-વસ્તુનો તેમજ પાત્રોનો-તેમાં રહેલો છે; એજ તે વાર્તાની લોકપ્રિયતાનું. અને તેનું આ ભાષાંતર કરવાનું કારણ.

ભાષાંતર શબ્દે શબ્દ હોયજ શકે નહિ, અને આ પણ નથી. મૂળ વાર્તા અરબી ભાષામાં લખાયેલી. અને તેમાં માત્ર અલંકારને જ સાફ ઘણી નકામી વિગતો દાખલ કરાયેલી છે, તેનો અલ્પભ્રમ રાખી નથીજ. પણ આવા પ્રકારની નહિ એવી ઘણીએ વિગતો મૂળમાં છે અને આમાં નથી. કારણ? આ, અને આની પછી, આજ માળામાં પ્રસિદ્ધ થનારાં પુસ્તકો આપણી પ્રગ્નના એક એવા વર્ગને વારતે લખાય છે કે એમને એવી વિગતો સમજવી સહેલ ન પડે. (તેથી બાળક ન હોય એવાને વાંચવા યોગ્ય આમાં કશું નથી એમ પણ નથી.) મોટે ભાષાંતર કરવામાં એક ખીજું પણ દષ્ટિબિંદુ રાખ્યું છે, એમાં અદ્ભૂત રસ એકલોજ કેળવ્યો છે: કેટલે અંશે તે સફળ થયો છે એ હુંતો નજ કહી શકું. અને જેને સાફ ખાસ એ લખાયેલ છે, તેને આડા અવળા ન ઉતારતાં, સીધા વાર્તા પ્રવાહમાં કેમ વહ્યા જાય એજ નજરથી એને આપણી ભાષામાં ઉતાર્યું છે. મૂળ સાથે સરખાવી જોતાં ઘણું ઉડાવી દીધું છે, એટલુંજ નહિ પણ થોડું નવું-જે વાર્તાની જોડ અંગત નથી તે-ઉમેર્યું છે, એ પણ જણાશે. એનો ઉત્તર ઉપર આપી દીધો છે.

આની પછી આવીજ તરહની બે વાર્તાઓ:—(૧) સિન્દબાદ ખલાસીની ૭ મુસાફરીઓ, અને (૨) અલીબાબા ૪૦ ચોર, આનીજ દબે થોડા વખતમાં નિકળી છે. આશા છે કે આ નવી દિશામાં કાંઈ સુચન ન મળે, તોપણ કાંઈ ઉણપ તો નહિજ જણાય.

અનુવાદક

અક્ષાદીન અને તેનો દેવતાઈ હીચો.

પ્રકરણ ૧ હું.

વેં બાણા વર્ષો ઉપર ચીન દેશના એક શહેરની અંદર મુસ્તફા કરીને એક દરજી રહેતો હતો. તેને એક અક્ષાદીન કરીને છોકરો હતો. અક્ષાદીન બહોળ આગસુ અને મસ્તીખોર હતો; પોતાની મા કે આપનું કશું માને નહિ, નિશાળેયે જાય નહિ. કે આપનો ધર્મ પણ શીખે નહિ. આખા દિવસ પોળોમાં, નહારા છોકરાઓની સામતમાં રમ્યા કરે; માત્ર ખાતી વખતજ એ ચાર ઘેર આવતા. અને ખાઈને તરતજ પાછો રમવા દોડી જતા. મુસ્તફા દરજી તેને બાણું સમજાવતા કે “એટા. કાંઈ શીખ; હું નહિ હઉં ત્યારે તારી માને તું કેવી રીતે પાળીશ? ને તું શું ખાઈશ? હે, આજે શ્રાદીવાર એસ.” પણ અક્ષાદીન માનતાજ નહિ. તેની મા પણ રડી રડીને રોજ કહેતી, તોએ તે હડીસો. તોફાની છોકરો કશું સાંભળતોજ ન હોય તેમ કરતો. આખરે ઝાંતી ચિંતામાં ન ચિંતામાં મુસ્તફા પોતાની સ્ત્રી અને છોકરાને એકલાં, નિરાધાર મુકીને મરી ગયો. તો એ, અક્ષાદીને પોતાની ખોટી ટેવ મુકી નહિ. તેથી તેની માએ, પોતાના ધણિતો જે કાંઈ થોડાં બહોળા સામાન હશે તે વચ્ચીને તેના પૈસા વડે ઘર ચલાવવા લાગી. અક્ષાદીન તો પેદાંની માફક રાજ્યાળ કરતો.

મુસ્તફા દરજીને મરી ગયે થોડા દિવસ થયા હશે તેવામાં એક દિવસ તે શહેરમાં એક મોટા પરદેશી જાદુગર આવી ચઢ્યો. કોઈને ખબર ન હતી કે તે કોણ હતો. કરતો કરતો તે જાદુગર જે પોળમાં

અક્ષાદીન રેમતો-હતો ત્યાં-જઈ ચઢ્યો; અને જોવો અક્ષાદીનને જોયો કે તેની આંખો આશ્ચર્યથી પહોળી થઈ ગઈ. અક્ષાદીનને તે ધારી ધારીને જોવા લાગ્યો, અને આશરે પાંચેક કલાક આ પ્રમાણે તેના ચહેરાને નિહાળ્યા પછી, તેની ખાત્રી થઈ હોય એમ પોતાનું કોકું ધ્રુણાવ્યું. પછી તેણે અક્ષાદીન ભણી આંગળી કરી પોતાની પાસે બોલાવ્યો અને તેને માથે હાથ ફેરવીને, વ્હાલથી પુછ્યું “બેટા તારું નામ અક્ષાદીન છે?”

અલા—હા.

જનદુગર—તારા આપનું નામ મુસ્તફા છે ને?

અલા—હા.

એટલે તો એકદમ પેલો જનદુગર અક્ષાદીનને વળગી પડ્યો અને છાતી સરસો આંખીને કહેવા લાગ્યો: “બેટા, હું તારો કાકા થાઉં. હું ૪૦ વરસથી પરદેશ ગયો’તો, તે આજેજ આ શહેરમાં હું આવ્યો છું. બોલ, તારો આપ ને મારો ભાઈ, મુસ્તફા ખુશીમાં તો છે ને?” અક્ષાદીને જવાબ આપ્યો: “મારા આપ તો મરી ગયા.”

જનદુગર—અરરર! બેટા, તું શું કહે છે? મારો વ્હાલો ભાઈ મુસ્તફા શું મરી ગયો? હેં? ક્યારે? શાથી? અને તારી મા ક્યાં છે?...પણ ઉભો રહે;.....”

તે જનદુગરે પોતાનાં ગળ્યામાં હાથ નાંખ્યો, અને તેમાંથી મુઠી ભરીને સોનામ્હેરો કાઢીને, અક્ષાદીનના હાથમાં મુક્તાં મુક્તાં બોલ્યો:-- “જા, બેટા અક્ષાદીન, ઘેર જા, અને તારી માને અધી વાત કહેજો. આજ તો મારે જરૂરનું કામ છે, એટલે કાલે તું આજ જગોએ મને મળજો: પછી આપણે તારી માની પાસે જઈશું.” એટલું કહીને તે જનદુગર ત્યાંથી ચાલતો થયો.

અક્ષાદીન તો આટલા અધા પૈસા જોઈને રાજી રાજી થઈ ગયો. રમવાનું પડતું મુઠીને એકદમ દોડતો ઘેર આવ્યો અને પોતાની માને તે સોનામ્હેરો અતાવતાં બોલ્યો:-- “મા. મા, આપણે કોઈ કાકા

છે?" માએ જવાબ દીધો; "પણ તું આટલી અધી સોનામ્હોરો ક્યાંથી લાગ્યો; અને કાકાનું તારે શું કામ છે?" તેને લાગ્યું કે પોતાનો છાકરો ચોરી કરીને આવ્યો હતો. અક્ષાદીને પોતાની માના સલાહનો જવાબ ન આપ્યો અને ફરીથી એનોએ સલાહ પુછ્યો:- "પણ, મા આપણે કાકા છે કે નહિ? મને એ કહેને તું," તેની મા બિચારી થાકી: "એક કાકા હતા, પણ તે તો મરી ગયા છે."

અક્ષા—પણ, ત્યારે. આ પૈસા મને મારા કાકાએ આપ્યા એ કાકાને મોટી દાદી છે, અને મોટા લાંબો ઝબ્બો પહેર્યો...તો...ને...અને પછીથી, અક્ષાદીને જે જે અન્યું હતું તે અધું પોતાની માને કહ્યું. તેણીને કશી સમજણ પડી નહિ. તોએ તે બોળી સ્ત્રીએ અડધુ પડધુ માન્યું કે તે બદુગરની વાત સાચી હોય!

બીજે દીવસે તે બદુગર ફરીથી તે જગ્યાએ આવ્યો: અને ફરીથી અક્ષાદીનને એ સોનામ્હોરો આપીને કહ્યું:- "બા, બેટા, આ તારી માને આપજે અને કહેજે કે આજ રાત્રે હું તેને મળવા આવીશ, માટે મારે વાસ્તે જે જોઇએ તે આ મ્હોરોમાંથી લાવે... પણ તારા ઘરનું ઠેકાણું તું મને આપ...એટલે ત્યાં આવતાં મુશ્કેલી ન પડે." અક્ષાદીને ઘરનું ઠેકાણું અતાવ્યું, અને તરતજ ઘેર આવ્યો. હવે તેની માને પછી ખાતરી થઇ કે જે માણસે અક્ષાદીનને આટલી અધી સોનામ્હોરો આપી હતી તે પોતાના ધણીનો ભાઇજા હોવો જોઇએ. હશે, જે હશે તે આજ રાત્રે જણાશે. એમ કહીને મન વાળ્યું. પછી પેલી એ સોનામ્હોર લઇને અંતરમાં ગઇ અને તેમાંથી જોઇતી ચીજ-વાસણ, અનાજ, વગેરે-લઇ આવી. તે દિવસ આખોએ કામમાં તે કામમાં ગાળ્યો, સાંજ પડી એટલે પોતાના દીકરાને કહ્યું:- "બેટા, અક્ષાદીન, જા તારા કાકાને કહાવ. આપણું ઘર એકદમ નહિ જડે, માટે તું સામો લેવા જા." અક્ષાદીને જવાબ આપ્યો:- "મા, હું આપણું ઠેકાણું આપીને આવ્યો છું." તો એ, આજે, જિંદગીમાં પહેલીજવાર માનું કહ્યું માનીને ગયો.

જેવો આરણું ઉધાડે છે કે તેનો કાકિ તેને આરણા આગળજ મળ્યો. તેના હાથમાં સારી સારી ખાવાની ચીજો, જુદી જુદી જાતના ફળો, મુકા મેવો. વગેરે હતાં, જે તેણે પોતાના ભત્રિજાને આપવાને સારૂ આપ્યાં હતાં. ઘરમાં આવીને એક ટેબલ ઉપર તે બધું મુક્યું. ને પછી અલાદીનને જાતી સરસો ચાંપ્યો. પછી પોતાની લાભી-અલાદીનની મા-ના તરફ જોઈને બોલ્યો “લાભી, તમે કદાચ મને નહિ ઓળખો: કેમકે તમારા જન્મ પહેલાં એટલે આશરે ૪૦ વરસ ઉપર હું આ દેશ છોડીને આફ્રિકા ગયો હતો, ત્યાં મેં ખુબ પૈસા એકઠા કર્યા અને કાલેજ હું આ શહેરમાં આવ્યો છું. રસ્તામાંજ અલાદીન મને મળી ગયો, અને મેં તરતજ તેને ઓળખી કાઢ્યો. કેમકે એનો મહેરો મહારા વ્હાણા લાઇના જેવોજ ખરાબર છે. અને એનેજ મોઢેથી મેં મારા વ્હાણા લાઇ, અને તમારા પતિનાં મોતના સમાચાર સાંભળ્યા.” એટલું બોલતાંમાં તો તે ઢોંગી કાકાએ ખોટું ખોટું રડવા માંડ્યું કેમકે એ અલાદીનનો ખરો કાકા નોતો થતા, અસલ તો એ જાદુગર હતો અને કાંઈ ખાસ કામને વાસ્તેજ તે તેનો કાકા થઈને આવ્યો હતો. અલાદીનની માને પણ હવે આંસુ આવ્યાં, એટલે પેલા જાદુગરે વાત બદલી, અને ખાવાનું લાવવાને કહ્યું.

ખાતાં ખાતાં, જાદુગરે અલાદીનને પુછ્યું:—“એટા અલાદીન તું શું લણે છે?” અલાદીને શરમાઈને નીચું જોયું, પણ તેની માએ તેને સમજાવવાનો ઠીક લાગ છે એમ ધારીને, કહ્યું:—“એ છાકરો બહુજ આળસુ છે. લણતો કશું નથી, અને કાંઈ ધંધો એ કરતો નથી. એના બાપે પોતાનું કામ શિખવાડવાને બાળું કર્યું, પણ એ ન શીખ્યો. આખો દિવસ ઘરમાં તો એસતોજ નથી.”

જાદુગર—કેમ અલાદીન? એવું થાય? હશે, જે થયું. તે ન થયું નહિ થાય. હવે કાલથી તારે કાંઈ કામે વળગવું...આવજો મારી સાથે કાલે, તો હું તને જોયતાં લુગડાં અપાવીશ, અને કાંઈ નોકરી પણ સોંપી આપીશ: અને નોકરી ન ગમતી હોય ને વેપાર કરવો

હોય, તો થોડા રૂપિયા આપીને તને દુકાન મંડાવી આપીશ.

અલાદીન આ સાંભળીને ત્રણેજ ખુશી થયો. વાળુ પુરૂં થયું એટલે, તે જાદુગરે જવાની રજા માગી, પણ જતાં જતાં એ પોતાના ભત્રિજાને શિખામણ આપી અને કાલને વાસ્તે તૈયાર રહેવાનું કહ્યું.

આપેલા વચન પ્રમાણે જાદુગર, બીજે દિવસે સવારના પહેારમાં અલાદીનને ઘેર આવ્યો, અને તેને લઈને બગ્ગરમાં ગયો. તેને પહેલાં તો સારાં સારાં, મનગમતાં, કપડાં અપાવ્યાં; ને પછી ગામ બહાર ફરવાનું બહાનુ કરીને લઇ ગયો, ચાલતાં ચાલતાં બન્ને જણા ઘણું દુર નીકળી ગયા. અલાદીનને ઘણેજ થાક લાગ્યો એટલે તે રસ્તા વચ્ચેજ બેસી ગયો ને જાદુગરને કહ્યું:-“ કાકા, હું તો હવે આગળ નહિ આવું” પણ તે જાદુગર તેને સમજાવીને-પટાવીને-ઘસડીને લઇ ગયો; કારણ કે અલાદીનની પાસે એક મોટું કામ તે જાદુગરને કરાવવાનું હતું. અને તેના સિવાય બીજું કોઇ કરી શકે તેવું હતું નહિ; એટલાજ માટે તે જાદુગર અલાદીનને વાસ્તે આટલાં વાનાં કર્યા હતાં. આખરે બન્ને જણા, એક ચારે તરફ પર્વતોથી ઘેરાએલી જગ્યાએ આવી પહોંચ્યા, એટલે તે જાદુગર અટક્યો અને અલાદીનને પણ તેમ કરવા કહ્યું. પછી તે બોલ્યો:-“ જો બેટા, અહિંઆ, હું તને બહુજ સરસ અને અબબબ ચીજો બતાવવાને લાગ્યો છું, જે જોઈને તું ખુશી ખુશી થઇશ. પણ હું કહું તે તારે કરવું પડશે...જા જઈને થોડી ઝાડની સુકી ડાળીઓ પીણીલાવ.”

અલાદીને મુગામુગા પુષ્કળ સુકી ડાળીઓ એકઠી કરી, કેમકે ત્યાં ઝાડો-પુષ્કળ હતાં. અને તેથી તેમની ડાળીઓ પણ મુકાએલી ઘણી પડી હતી. અમુક જગ્યાએ તે ડાળીઓ મુકાવીને, પેલા જાદુગરે તેમને સગગાવી એટલે તરતજ એક મોટો ભડકો થયો. પછી પોતાના ઝબ્બાના ગળવામાંથી એક પડીકું કાઢીને તેમાંથી થોડીક બૂકી તે ભડકામાં નાંખી, અને મોંઢેથી કંઈ બબડ્યો. એકદમ જમીન કંપી ઉઠી, અને જે જગ્યાએ ભડકો થયો હતો તેનાથી થોડે છેટે ફાટી,

ઐટલે એક ચારસ પથ્થર નજરે પડ્યો: તેની વચમાં લોહાનું એક મોટું કહું જડેલું હતું.

આ જોઈને અક્ષાદીન બહીને નાસવા જતો હતો, પણ તે જનદુગરે તેને પકડી પાડ્યો; અને એક તમાચો એવા તો જોરથી તેને માર્યો કે તેના મોંમાંથી લોહી નીકળ્યું “કાકા” અક્ષાદીને રડતાં રડતાં કહ્યું “મારો શો ગુન્હો થયો છે કે તમે મને મારો છો?”— “કાંઈજ નહિ,” જનદુગરે કડક થઈને કહ્યું “અસ હું કહું તે તારે કરવું. જો, આ પથ્થરની તળે મોટો ખજાનો દાટેલો છે, તે તારો છે. તારા શિવાય બીજા કોઈથી એ પથ્થરને અડકી શકાય નહિ, કે એ ખજાનો લઈ શકાય નહિ. મોટે, હું જે કહું તે પ્રમાણે તું કરીશ, તો એ ખજાનો તને મળશે. ખેંચાં તો આ પથ્થર ઉપાડ.”

અક્ષા—પણ તમે મને મદદ કરો, તો; મારા એકલાથી...

જનદુ—એમાં મારી મદદની મુદ્દલે જરૂર નથી. તારા બાપ અને તારા દાદાનું નામ બોલતો જા, અને તેને કહ્યો કર, ઐટલે તરત ઉપડશે.

જનદુગરનો અવાજ હજી પણ ઓછો કડક તોતો થયો; અને અક્ષાદીનને પડેલાં તમાચાં હળુપણુ સાંભરતો હતો, ઐટલે જનદુગરના કહેવા પ્રમાણે ક્યું તો પથ્થર સહેલાઈથી ઉંચકાયો. નીચે નજર કરતાં એક પાંચ-છ હાથ ઉંડો ખાડો જણાયો.

જનદુ—જો અરાયર ધ્યાન દઈને સાંભળા એટા; આ ખાડામાં તું ઉતરીશ, ઐટલે આ બાબુ એક ઉઘાડો દરવાજો તને જણાશે, તેમાં થઈને તું અંદર જજો. તો ખેંચાં એક તેની પછી બીજો, અને તેની પછી ત્રીજો, એમ ત્રણુ ઝોરડા એકજ જાતના આવશે. ખેંચા ઝોરડામાં પેસતાં વેંતજ તારો આ અબ્બો આમ કહ્યો લેજો, કે જમીનને કે બીજા કશાને અડકે નહિ. તે દરેક ઝોરડામાં ડાબી ને જમણી તરફ દીવાલની પાસે ચાર ચાર અણીઓ સોના રૂપા અને ઝંવરાતથી ભરેલી પડેલી હશે. પણ તારે એમને કે દીવાલને કે કશાને

અડકવું નહિ, એ ધ્યાનમાં રાખજો. જો કસાને હાથ લગાડ્યો તો ત્યાં ને ત્યાંજ મરી જઈશ. એ ત્રણે ઓરડા જલદીથી વટાવી ગયા પછી, એક સુંદર અનુપમ^૧ આગમાં તું નીકળીશ. એ અગ્નીચાના અષ્ટાંક ઝાડો ઉપર ફળો લટકી રહેલાં તને જણાશે, તેને તારે તોડવા હોય તેટલાં તોડવાની રમ્મ આપું છું. હવે એ આગમાં એક નાની પગથીર તને જણાશે, તેના ઉપર ચાલતો ચાલતો જઈશ એટલે એક મોટા ૫૦ પગથીઆવાળા દાદર આગળ આવીશ. તે દાદર પર ચઢી જજો, તો એક અગાસી આવશે. એ અગાસીમાં તારી ઝરાઝર સામે, ગોખલામાં એક દીવાં બળતો હશે. ત્યાં જઈને પહેલો તો તું એ દીવાને ઓલવી નાંખજો: તેમાંનાં વાટ અને પ્રવાહી ફેંકી દેજો, અને કોડીયું તારા ગજવામાં મુકજો. તારું ગજવું ચીકટું નહિ થાય, કેમકે કોડીઆમાંનો પ્રવાહી તેજ નથી, એટલે તેને ફેંકી દેતાંજ કોડીયું કાઢે કટાક થઈ જશે. તે કોડીયું લઈને તારે પાના આવવાનું છે...ત્યારે હવે, જા ઉતર આ ખાડામાં અને મેં કહ્યું છે તે ઝરાઝર યાદ છે ને ?”—અક્ષાદીને માથું હલાવ્યું—“અને કોઈ પણ ચીજને તારે અડવાનું નથી. એ તું ભૂલતો નહિ...પણ ઉભો રહે: હે આ મારી વીંટી પહેર, એથી તને કાંઈ ઇજાએ નહિ થાય. અને ખીક પણ નહિ લાગે, હવે જા; અને કોડીયું લઈને ગેલો આવ, એટલે આપણુ બન્ને તાલેવંત થઈ જઈશું.”

અક્ષાદીને ખાડામાં ભૂસકો માર્યો: દરવાજામાં થઈને પહેલા ઓરડામાં દાખલ થયો, પછી ખીજમાં, તે પછી ત્રીજામાં; અને કોઈપણ ચીજને અડક્યા વગર, આગમાં આવી પહોંચ્યો. તે આગને જોવાને અત્યારે તેને ઇચ્છાએ નો'તી કે હિંમતે નો'તી, તેથી જ પગથી દેખાઈ તે ઉપર થઈને ચાલવા માંડ્યું. દાદર પાસે આવીને,

૧. અન x ઉપમ = જેની ઉપમા આપી ન શકાય તેવો; જેની જોડ નથી તેવો.

૨. નાનો સાંકડો રસ્તો.

તે ઉપર ચઢી ગયો, તો એક સુંદર અગાસીમાં આવ્યો. ત્યાં અરાબર તેની સામે ગોખલામાં એક દીવો અળતો હતો. અસાદીન ત્યાં ગયો. તે દીવો હાથમાં લીધો: તેની દીવેટ ને પ્રવાહી ફેંકી દીધાં, તો અરાબર કાઠીયું કાઢે છટાક ચર્ચ ગયું. પછી તેને પોતાના ગળવામાં મુક્યું. પાછો દાદર ઉતરીને, અગીઆની શાલા જોવાને થોડીવાર તે ઉભો રહ્યો. ચારે આબુએ નજર કરી તો તેણે શું જોયું? દરેક આડ ઉપર ફળો સ્ત્રી રહેલાં હતાં. કેટલાંક રંગે સફેદ, ને અળકતાં, ને આકારમાં ગોળા: ત્યારે કેટલાંક કાચના જેવા પારદર્શક અને આંજ નાંખે તેવાં હતાં. કેટલાંક રતાશ પડતાં. તદ્દન રાતાં, ગુલાબીને પીળા રંગનાં. ત્યારે કેટલાક લીલાં તથા ખૂરાં હતા. જે ધોળાં ને ગોળા હતાં. તે મોતી હતાં: પારદર્શક હતાં ને હીરા: કાલ્પ હતાં તે માણેક, લીલાં ને નીલમ: એ પ્રમાણે તે ફળો, અરેબરાં ખાવાનાં ફળો ન હતાં, પણ, જુદી જુદી જાતનાં હીરા હતા. પણ અસાદીન તે નો'તો જાણતો: તેમજ તેમની કીમતનું પણ તેને જ્ઞાન નો'તું. તેને તો આ અથા જુદી જુદી જાતના કાચ કે એમ કાચ્યું: અને કાંઈ નહિ તો રમવાને તો કામ કાગશે, એમ સમજીને જંટલાં તોડાય તેટલાં તોડ્યાં. એ એ ગળ્યાં ભરાઈ ગયાં. પછી એ કાચળીઓ તેના "કાકા" એ આપી હતી, તે પણ ભરાઈ ગઈ, એટલે તોડવાનું અંધ કરીને, પેલા વજુ આરડામાં ચઢીને જે ખાડામાંથી અંદર આવ્યો હતો તેમાં આવી પહોંચ્યો. પોતાની પાસે ભાર ગણુ હતો. તથા ખાડો એટલો ઊંડો હતો કે તેનાથી પહોંચી શકાય નહિ તેથી તેણે, "કાકા, મારો હાથ ઝાલીને બહાર કાઢો." એમ કહ્યું.

બદ્—પણ કાઠીયું મને આપી દે, પછી હું તને બહાર કાઢું: એ કાઠીયું લઈને તારાથી બહાર નહિ નીકળાય.

અસાદીને કાઠીયું ગળવામાં મુક્યું હતું, અને તેની ઉપર પેલા હીરા ભરાં હતા, એટલે કાઠીયું કાઢતાં હીરા જણાઈ જાય, અથવા વેરાઈ જાય કે પછી એટલી અધી મહેનત કરવાની મરજી નો'તી

તેથી-પણ કોડીયું આપવાની ના રહી. પેલા કુચ્ચા જનકુમરની કાનત કાળી હતી. અસાદીનને આટઆટલું કરીને, અહિં સુધી લાવ્યો હતો તે પોતાના સ્વાર્થનેજ સારૂ. પેલું કોડીયું કે જેતામાં એક અઢભૂત ગુણ હતો, તે તેને જંચતું હતું, અને અસાદીન શિવાય તેને કોઈથી અડકાય નહિ એટલેજ અસાદીનનો શ્રદ્ધા યજ્ઞને આવ્યો હતો. તેની ઇચ્છા તો અસાદીન પાસેથી તે કોડીયું કાઢી લઈને, તેને તે ખાડામાં જીવતો દાટી દેવાની હતી. પણ અસાદીનનું નશીળ જોર કરતું હતું એટલેજ કદાચ તેણે કોડીયું ખહાર નીકળ્યા પહેલાં આપવાની ના પાડી. તે જનકુમરે કહ્યું કે “જ્યાંસુધી તે કોડીયું તું મને નહીં આપે ત્યાંસુધી હું તને ખહાર નહિ કાઢું.” અસાદીન હવે હઈ ચઢ્યો અને સામે જવાળ આવ્યો કે “જ્યાંસુધી મને ખહાર નહિ કાઢે, ત્યાં સુધી કોડીયું મેં નહિ આપું.” આથી તો તે જનકુમર ઘાંજી ગીડાયો, અને એકદમ મંત્રો બોલવા લાગ્યો અને પેલી બૂકી સળગતા દેવતામાં નાંખી. તરતજ પેલો ચોરસ કાંવાળો પથ્થર ખાડાના માં ઉપર આવીને ઢંઢાઈ ગયો અને અસાદીન ખાડામાં પૂરાઈ ગયો !

પ્રકરણ ૨ જી.

સાદીનને ખબર તોતી કે પોતાનો “શ્રદ્ધા” જોણે તેના તરફ આટલું બધું હેત હતું, અને જોણે તેને સારૂ આટલું બધું કર્યું હતું. તે આમ એકદમ નિર્દય થઈને, પોતાને આવી બચાવે જગ્યાએ પુરીને ચાલ્યો જશે. જો તે આમ થશે એવું જાણતો હોત.

તો આવી હડીલાઈ ન કરત, અને કોડીયું તરતજ આપી દેત. તેથીજ તેણે હવે, “કાકા ! ઓ કાકા ! દ્યો. આ કોડીયું. મને ખહાર કાઢો. હું તમને કોડીયું આપું છું. આ રહ્યું દ્યો. મને ખહાર કાઢોને.”

એવી ઘણી જુમો પાડી, ને રડવા લાગ્યો. પણ કાણ સાંભળે ? પેલો
 ગદુગર તો ત્યાંથી આરેઆર પોતાને દેશ ચાલ્યો ગયો. જ્યારે બિચારા
 અલાદીને નજીક પોતાની જુમો કાઢી સાંભળતું નથી, ત્યારે વળી
 વધારે રડવું આવ્યું. એ હાથ જોડીને તેણે ઇશ્વરની પ્રાર્થના કરવા
 માંડી કે “હે પ્રભુ.....” પણ તે વાક્ય પુરું કરી રહે તે પહેલાં તો
 પહેલા ઝોરડાની અંદર તેની સામે એક રાક્ષસી કદનો જૂત ઉભેલો
 જણાયો ! તે એટલો અધો ઉઘ્યો હતો કે તેનું માથું જાપરા સુધી
 પહોંચતું હતું : અને તેનો ચહેરો ઘણાજ વિકાળ અને ગિલામણો હતો.
 એ જૂત ક્યાંથી અને કવી રીતે ત્યાં આવ્યો હશે ? તમને યાદ હશે
 અલાદીનને ભોંયરામાં ઉતરતા પહેલાં તે ગદુગરે પોતાનો વીંટી તેને
 પહેરાવી હતી. તે વીંટીમાં એવો ગુણ હતો કે જે માણસ તે વીંટીને
 જરા ઘસે કે તરતજ આ જૂત, જે તે વીંટીનો ગુલામ હતો, તે ત્યાં
 આવીને ખડો થતો, અને તે વીંટીનો માલીક જે કહે તે કરતો. હવે
 જે વખતે અલાદીને “હે પ્રભુ” એવું કહિને હાથ જોડ્યા, તે વખતે
 પેલી વીંટી જરા ઘસાઇ, અને તેના ઘસાવાથીજ પેલો ગિલામણો
 જૂત ત્યાં પેદા થયો, પછી, તેણે ભોંય જેટલા નીચા નમીને અલા-
 દીનને કહ્યું :—“તમારે શું જોઈએ છીએ ? મને કેમ ખોલાવ્યો ? તમે
 જે કહો તે કરવાને હું અને ખીજ આ વીંટીના ગુલામો તૈયાર છીએ;
 કેમકે અમે અધા તેના દાસ છીએ.”

અલાદીન ઉમ્મરે હજી મોટો નોતો, એટલે ખીજે કાંઈ વખતે,
 અથવા ખીજ કાંઈ જગ્યાએ આવડો મોટો જૂત જોઈને ખડા મરત.
 પણ એકનો અત્યારે પોતે ઘણાજ ગભરાઈ ગયો હતો, અને મોત
 તેની સામે ડાળા કાઢીનેજ ઉભું રહ્યું હતું. એટલે તેને ખીજે રહિ
 નોતો. તેથી મનમાં હિંમત રાખીને પેલા જૂતને કહ્યું : “તું ગમે તે
 હોય, પણ તારામાં એટલી શક્તિ હોય, તો મને આ ભયંકર ખાડા-
 માંથી બહાર કાઢ !” અલાદીનના શબ્દો પૂરા થયા ન થયા, તેટ-
 લામાં તો તેના માથા ઉપરનો પથ્થર એકદમ ખસી ગયો, અને તે

પોતે કોઈકાઈને, ખાડાની બહાર જે જગ્યાએ તેના “કાકા” જોડે આવીને ઉભો હતો: ત્યાં પાછો ઉભો. ચારે તરફ નજર કરી તો આંધે, પોતાના શહેરનાં ઘરોનાં બાપરાં ઝાંખા ઝાંખા જણાતાં હતાં, તે દિશામાં તે ગયો, અને આખરે પોતાને ઘેર આવી પહોંચ્યો.

ઘેર આવતાંની સાથેજ દોડીને પોતાની માને બાંકી પડ્યો, અને રડતાં રડતાં બધી દફકાફત કરી. માને પણ તે સાંભળીને રડવું આવ્યું. પણ “રાત બહુ ગઈ છે, માટે, બેટા તું પહેલાં વાળુ કરી લે” એવું કહીને તેને ખાવાનું લાવીને આપ્યું. ખાઈ રહ્યા પછી અમ્લાદીને પેલા કાચના કટકા બહાર કાઢ્યા, અને પેલું ‘કાડીયું’ પણ બહાર કાઢ્યું. તેની માને પણ ખચર ન પડી કે કાચના રમવાના કકડા નોંતાં, પણ સાચા હીરા ને મોતી હતાં. માએ તે લખને એક માટીના ઘડામાં ભર્યાં, અને તે તથા પેલું ‘કાડીયું’ પણ અંદરના ઝારડામાં મુક્યાં. પછી હાથરતી પ્રાર્થના કરીને બન્ને મા દીકરો સૂઈ ગયાં.

તમે જાણો છો કે તે દિવસે અમ્લાદીન ઘણું ચાલ્યો હતો અને તેથી તેને બહુજ થાક લાગ્યો હતો: એટલે એ તો પથારીમાં પડતાંની સાથેજ ધસધસાટ ઉઘી ગયો, સવારમાં ઉઠ્યો કે તરતજ કહેવા લાગ્યો કે: “મા, મા, મને ખુબ બૂખ લાગી છે: કાંઈ ખાવા આપને.”— “બેટા,” તેની માએ કુખી થઈને જવાબ દીધો, અત્યારે તો ઘરમાં કશું ખાવાનું નથી. પણ મારી પાસે થોડું કે કાંતવાનું પડ્યું છે તે વેચીને.....”

“અરે, નારે મા,” અમ્લાદીન વચમાંજ બોલી ઉઠ્યો, “એમ કરવાની કરીએ જરૂર નથી. તારૂં કે છો રહ્યું. પણ પેલું ‘કાડીયું’ હું બોંયરામાંથી લાવ્યો છું તે લાવ એનેજ હું જઈને વેચી આવું, રૂના કરતાં તો એના બહુ પૈસા આવશે.”

અમ્લાદીનની માએ તરતજ ત્યાંથી જઈને તે ‘કાડીયું’ આણ્યું. અને તેને આપતાં આપતાં બોલી:- “પણ, બેટા, આ ઘણું મેલું ને ગંદું છે. લાવ, એને હું માંજ આપું એટલે કાંઈ બે આના વધારે

આપશે.” એમ કહિને તે તેને માંજવા બેઠી. પણ જેવા તેના ઉપર હાથ ફેરવે છે કે તરતજ એક મોટો રાક્ષસી કદનો જન જમીનમાંથી નીકળ્યો, અને ગર્જનાના જેવા અવાજથી કહ્યું:—“તમારે શું જોઈએ છે? હું અને આ કોડીઆના બીજા બધા ગુલામો તમે જે કહો તે કરવાને તૈયાર છીએ, કમંક અમે તેના દાસ છીએ.” પણ, અસાદી-નની મા તો આવો વિકાળ અને ભયંકર જૂતને જોઈનેજ મૂર્છા પામી ગઈ હતી. અસાદીને તો એકવાર આવોજ, જોકે આનાથી થોડો જુદો. જૂત ભોંયરામાં જોયો હતો, એટલે મુઢ્ઢે બીન્યા વગર, તેણે પેલું કોડીયું હાથમાં પકડીને, મોટા અવાજથી પેલા જૂતને કહ્યું:—“એ જૂત, મને જુબ લાગી છે, તો કાંઈ ખાવાનું લાવી આપ.” એકદમ પેલો જૂત ત્યાંના ત્યાંજ અદશ્ય થઈ ગયો; પણ થોડીવારમાં, હાથમાં એક મોટી રૂપાની થાળી, જેના ઉપર એક સુંદર લુગડું ઢાંકેલું હતું તે લઈને આવ્યો. તે થાળીમાં, લુગડું ઉઘાડીને, અસાદીને જોયું તો જનત જનતની સારી સારી ખાવાની ચીજો ગોઠવેલી હતી. થાળી અસાદીને સોંપીને, પેલો જન તો અંતર્યાયન થઈ ગયો. એટલે તેણે પોતાની માને જગત કરવા માંડી. જ્યારે ખૂબ દઢોળી ત્યારે તેણી ભાનમાં આવી. પણ તોએ તેની બીક ગઈ નોતી. અસાદીને તેને બધી હકીકત કહી મંભળાવી: તે પછી મા દીકરા ખાવા બેસા-ખાતાં ખાતાંએ તે બિચારી ચારે તરફ જોયાંજ કરતી હતી કે રખેને પેલો જૂત પાછો ન આવે! એ જળ પેટ ભરીને ખાધું તોએ ફેટલુંક વધ્યું, જે રાતને સાડે ઢાંકી દીધું. હવે જ્યારે જ્યારે કાંઈ પણ ચીજની જરૂર પડે ત્યારે અસાદીને પેલા કોડીઆનો ઉપયોગ કરતો. જે જે વાસણો કે એવી ચીજો તે જન લાવતો તે વેચીને અસાદીને પૈસા એકઠા કરતો, આથી થોડા મહિનામાં તેની પાસે સારી રકમ એકઠી થઈ. મળથીજ તેની ઇચ્છા વંપાર કરવાની હતી, અને હવે પાસે પૈસા આવ્યા એટલે તે ઇચ્છાને બમણું જોર મળ્યું, તેણે હવે

શહેરના મોટા નાના વેપારીઓને ત્યાં જવા માંડયું, જેથી તે સારા લોકોની સોબતમાં ફરી રીતે વર્તવું ને શીખ્યો, એટલુંજ નહિ પણ વેપારી બુદ્ધિ અને કળા તેનામાં આવ્યાં, ઝંવરીઓની દુકાને પણ એસતો હોવાથી તેને જ્ઞાન થયું કે જે કટકા પોને બોંયરામાંથી આપ્યા હતા, તે તો કિમતી રત્નો હતાં. મા દીકરાની જીંદગી હવે સુખ અને આનંદમાં જવા લાગી. જોકે પાસે આટલો અર્ધા પૈસો હતો છતાં અસાદીન ઘણીજ ઇરઝરથી રહેતો હતો.

પ્રકરણ ૩ જી.

ક દીવસ તે શહેરના સૂક્ષ્મતાનની ખેડી, જેનું નામ ખદ્ર-ઉલ-ખદર હતું. તે અચાનક અસાદીનની દૃષ્ટિએ પડી. અત્યારસુધી તેણે પોતાની મા શિવાય કોઈ બીજી સ્ત્રીનો ચહેરો જોયો નહતો કેમકે તે દેશમાં સ્ત્રીઓ બહુ ખદાર નીકળતી નથી, અને નીકળે છે તોએ મોં ઉપર ભુરખો પહેરીને. એટલે જ્યારે અસાદીને આ ખૂબસૂરત^૧ જીવાન શાહજાદીને જોઈ, ત્યારે તેણે નિશ્ચય કર્યો કે જગ્ન કરવું તો તેનીજ સાથે. ઘેર જઈને, જે બન્યું હતું તે બધું તથા પોતે કરેલો દૃઢ નિશ્ચય પોતાની માને કહ્યો. તે બિચારી તો તે સાંભળીને દિઠમુઠ થઈ ગઈ.^૨ અને કહેવા લાગી: “ખેટા, આપણું ગરીબ માણસ તેનાથી આવા નાદાન બિચાર ન થાય. સૂક્ષ્મતાન આ વાત જાણશે તો તને ને મને એને ગરદન મારશે.”^૩ અને એવી વાત કહેવાજ કાણ જાય ?”

“તું.” અસાદીન એકદમ બોલી ઉઠ્યો.

“હું?” તેની મા ચમકી હોય તેમ બોલી. “હું? મને ગાંડી

૧. બહુજ સુંદર. ૨. એટલી બધી નવાઈ પામી કે બોલી શકી નહિ. ૩. ડોકું કાપી નાખશે.

ખાંડી ધારે છે કે શું? કે પછી તુંજ ગાંડો તો નથી થયો ને?”

“જો. સાંભળ, મા.” અક્ષાદીને માને સમજવવા માંડી. “આડી અવળી વાતો જવા દ્યોને. હું કહું છું તે પ્રમાણે કર, એક રૂપાની થાળીમાં, હું તને કેટલુંક જવેરાત ગોડવી આપું છું. તે લઈને તું સૂક્ષ્મતાન પાસે જઈને, અને નજર કરજો. આખી દુનિયામાં એવું જવેરાત શોધ્યું મળે તેમ નથી, એટલે સૂક્ષ્મતાન તે જોઈને ઘણોજ ખુશી થશે, અને પછી તારી જોડે વાત પણ કરશે.”

હજીએ તે બિચારી ગલરાતી હતી: કેમકે તેના માન્યામાં નોતું આવતું કે આવું નજરાણું લઈને સૂક્ષ્મતાન પાસે તેનાથી જવાય. આખરે અક્ષાદીને તેની બધી બીક ભાગી નાખી: તેની બધી દલીલો તોડી પાડી અને કહ્યું કે “જો કાડીઆની મદદથી આટલા બધા મહિનાથી આપણે સુખમાં રહીએ છીએ તેમાં મને પૂરેપૂરો વિશ્વાસ છે. અને તું એ પણ તેમાં વિશ્વાસ રાખ, મા.” હવે, તેણીને કાંઈક વિશ્વાસ આવ્યો, અને પેલું નજરાણું લઈને સૂક્ષ્મતાનના મહેલ તરફ ચાલી.

મહેલની અંદર તે વખતે પાદશાહ દરબાર ભરીને બેઠો હતો, અને ઘણા લોકો તેની આગળ પોતાની ફરિયાદ રજુ કરીને ન્યાય મેળવવાને વાસ્તે આવ્યા હતા. અક્ષાદીનની મા પણ તેમની ભેગી જઈને ઉભી. ન્યારે બધાની ફરીયાદનો અંત આવ્યો, અને તેણીનો વારો આવ્યો ત્યારે, બંડીની બંડીની, સૂક્ષ્મતાન જ્યાં આગળ બેઠો હતો તે તરફ ગઈ. અને પેલી રૂપાની થાળી તેના પગ આગળ મૂકી. પછી પોતાનું માથું જમીનને લગાડીને સૂક્ષ્મતાનને નમન કર્યું ને જરા દૂર જઈને, કાથ જોડીને ઉભી રહી. સૂક્ષ્મતાન તો આવાં સુંદર અપૂર્વ અને અસૌકંદિ રત્નો જોઈનેજ અજ્ઞયબ થઈ ગયો અને ખૂબ ખુશી થઈ ગયો. થાળીની અંદર રત્નો માત્ર મુકેલાંજ હતાં નહિ: પણ તેમને એવી તો ખુબીથી—અમુક રંગના હીરાની સાથે, અને ઉપર, અમુક

૧. ભેટ તરીકે આપણે ૨ ભેટ, જુના વખતમાં પાદશાહને મળવા જનારને કાંઈ ભેટ આપવી પડતી હતી તે.

રંગનાજ શોભે એવી દૃષ્ટિથી ગોઠવ્યા હતા,—કે તેમની કિંમત અને તેજ જોઈને જેટલો આનંદ અને આશ્ચર્ય થાય, તેમાં એવી ખુશીદાર ગોઠવણથી ઉમેરો થતો હતો. સૂક્ષ્મતાને એટલી ગંધી નવાઈ થઈ હતી કે થોડીવાર સુધી તો તેના સામુંજ જોઈ રહ્યો, ને કશું બોલી શક્યો નહિ. જ્યારે તેને જોઈને ધરાયો, ત્યારેજ તેણે અમ્લાદીનની માના તરફ જોઈને પૂછ્યું:—“અય ઓરત? તારી શી ઇચ્છા છે?”

પાદશાહ આ નઝરાણાંથી ખુશી થયો છે અને પોતાની સાથે માયાળુપણેથી વાત કરે છે, એવું જ્યારે તેણીએ જોયું ત્યારે તેણીનામાં હિંમત આવી: અને પોતે જે કામને સાફ ત્યાં આવી હતી તે તેને કહ્યું. સૂક્ષ્મતા તો તેના શબ્દો સાંભળીજ રહ્યો; તેના ઉપર તેની અસર થઈ નહિ. પણ સૂક્ષ્મતાને વઝીર^૨ ને સાંભળીને ગભરાયો, કેમકે શાહજાદી અદ-ઉલ-અરનું લક્ષ્મ વઝીરના એકના એક બેટા જેડે કરવાનું સૂક્ષ્મતાને તેને વચન આપ્યું હતું. તેથી આશ્ચર્ય તથા ઝોડા વિચારમાં પડી ગએલા સૂક્ષ્મતાને, તેના કુચ્ચા અને સ્વાર્થી વઝીરે આ પ્રમાણે કહ્યું:—“પાદશાહ સલામત. આ નઝરાણું મારી કુચ્ચ બિસાદમા^૩ નથી. મારો બેટા, આના કરતાં એ વધારે સુંદર અને કિંમતી સોગાદ^૪ આપ નામવરના કદમ^૫ આગળ રજુ કરશે. તે છતાં આ ઓરત જે પોતાના બેટાની વતી હું કહું તેટલું નઝરાણું આપ નામવરની હજુરમાં રજુ કરે તો શાહજાદીના નેકા^૬ આપે તેના કમઅક્કલ^૭ અને કંગાલ બેટા જેનું નામ તે અમ્લાદીન કહે છે તેની સાથે કરવા.”

અદેખા અને ખુશામતીઆ વઝીરના આવા શબ્દો સાંભળીને અમ્લાદીનની માતો ખિચારી ધ્રુજવા લાગી. તેણી તો કાંઈ બોલી શકી નહિ; પણ સૂક્ષ્મતા ધણો લોભી હતો તેનું મન વધારે નઝરાણાંથી લલચાયું. અને તેણે કહ્યું:—“કેટલું નઝરાણું, મારા પ્યારા વઝીર,

૧. સ્ત્રી. ૨. પ્રધાન. ૩. જરા હિસાબમાં નથી હું એને મોટું ગણતો નથી. ૪. નઝરાણું. ૫. પગ. ૬. લગ્ન. ૭. મૂરખ.

આ ઝોરત લાવે તો મારી બેટીના નેકા તેના બેટા સાથે કરવા ?”

“ પાદશાહ સલામત. જે આ ઝોરત સોનાની ૪૦ ગરણીઓ ભરીને આજે લાવી છે તેવાં રત્નો ફરીથી લાવે તો શાહજાદા બદ-
લિલ બદરના નેકા તેના બેટા સાથે કરવા.” વઝીરે જવાબ આપ્યો.

“ ગરામર છે મારા કાબેલો વઝીર.....જન, અય ઝોરત. મારા નિમકલલાલ વઝીરે જેટલું નજરાણું કહ્યું તેટલું તું લાવી આપીશ, તો મારી બેટીની શાદી તારા બેટા સાથે કરવાનું હું તને વચન આપું છું.” તે બિચારી ના વઝીરના શબ્દો સાંભળીને ગભરાઈ ગઈ હતી; એટલે જ્યારે પાદશાહે તેને ટેકા આપ્યો, ત્યારે તેની દીકરીની ને સુવવાટનો પાર રહ્યો નહિ. તરત તો તે દરબાર છોડીને ઘર તરફ આવવા નિકળી. પણ રસ્તામાં ગરામર વિચાર કરતાં તેને સુલ-
તાનની આવી વિચિત્ર અને કદી પણ પૂરી ન પાડી શકાય તેવી માંગણીથી ઉલટો આનંદ થયો. કારણ કે અસાદીનથી આવી માંગણી પૂરી પાડી શકાશે નહિ અને તેથી શાહજાદા સાથે લગ્ન કરવાની હક તે છોડી દેશે. પણ તે બિચારીને થોડીજ ખબર હતી કે અસાદીનનું દેવતાઈ કાઠીયું ચાલ્યું તો રવગંનું રાત્ર્ય પણ તેના માલીકને આપી શકે, તો આવી નજવી બેટ શા દિસાગમાં ?

જ્યારે અસાદીને અધી હકીકત પોતાની મા પાસેથી સાંભળી ત્યારે તે તો હસવા લાગ્યો. પણ કશું બોલ્યો નહિ. માત્ર પોતે જે ઝોરડીમાં સુઈ રહેલો હતો ત્યાં ગયો અને ત્યાં સુકા છાંટેલા કાડી-
આંને કાઢીને ધસ્યું પછી જ્યારે પેલો જીન હાજર થયો ત્યારે તેને અસાદીને કહ્યું:—“હે જીન, આજે તારું ખાસ કામ પડ્યું છે. સુલતાને શાહજાદાને મારી સાથે પરણાવવાનું વચન આપ્યું છે, પણ તે એવી સરતે કે મારે તેને ૪૦ સોનાની ગરણીઓ ભરીને કબેરાત અને સોનામહેરો આપવી. માટે એટલું તું અખચડી મને લાવી દે.” જીન તરતજ અસાદીનને ફરનીશ કરીને અંતર્યામિ થઈ ગયો; પણ થોડી

વારમાં તેના માલીકને^૧ જોઈતી ચીજો લઈને પાછો આવ્યો. તેની પાછળ ૪૦ સીધી ગુલામો. કિમતી અને શાલાયમાન વસ્ત્રો સહજે, અને માથે અકકક સોનાની ગરણી મુકીને આવતા હતા. તેમની પાછળ ખીજ ૪૦, પણ જેમની આમડીનો રંગ સફેદ છં એવા ગુલામો હતા. પેલી ૪૦ ગરણીઓમાં જુદી જુદી જાતના રત્નો ભરેલાં હતાં. આ ૮૦ ગુલામોની પછટણુ ઘરની આગળ આંગણમાં ઉભી રાખીને પેલા જીન અસાદીન પાસે આવ્યો, તે તેને તે ગુલામો ખતાવ્યા. અસાદીન તો એમને જોઈને ખુશ થઈ ગયા, જીનને જવાની રજા આપી, અને દોડતો દોડતો પોતાની મા કને આવ્યો. “મા, મા, જો, આ સુલતાનનું નકશાણું! હવે, એ લઈને તું એકદમ તેને મહેલે જા અને શાહજાદીના હાથનીરે મારે વાસ્તે માગણી કર.”

એટલું કહિને અસાદીન ખદાર આંગણમાં આવ્યા, અને પેલા ૮૦ ગુલામોને ગરાગર એક હારમાં, મહેલો કાળો ને પછી ઘોળો ગુલામ, એવી રીતે ગોઠવ્યા. પછી તેમને ખદાર રસ્તા ઉપર જઈને ઉભા રહેવાનું કહ્યું. તે બધાની પાછળ અસાદીનની મા પણ નીકળી ખદાર રસ્તા ઉપર તો લોકોનું ટોળું આ અજબ ને અપૂર્વ દેખાવ જોવાને ભેગું થયું હતું. મહેલે પહોંચતા પહેલાં, ચણા રસ્તા ઉપર થઈને જવાનું હતું એટલે આખે રસ્તે જ્યાં જુઓ ત્યાં લોકોની દડ જામેલી ને જામેલીજ હતી. છેવટે મહા મહેનતે મહેલના દરવાજા આગળ, આ મુગ્ધ સરખસ આવી પહોંચ્યું. દરવાજાની અંદર જઈને પાદશાહની આગળ પેલા ગરણીઓવાળા ગુલામોએ પોતાની ગરણીઓ મુકી; પછી ધુટણીએ પડી જમીનને માથું અડકાડી આધા જઈને, બધા અર્ધ ચંદ્રાકાર^૩ માં ઉભા રહ્યા. તે થઈ રહ્યું એટલે અસાદીનની મા આગળ આવીને સુલતાનને કહેવા કાગી: “ગરિખ પરવર^૪ આપના ફરમાન^૫ મુજબ આ નકશાણું આપ નામવરની હજુરમાં

૧. શેઠને ૨ જાનની મ.ગણી. ૩ અર્ધ ચોળાકાર. ૪. ગરિખના બેલી, ગરિખોની ફરિયાદ સાંભળીને ન્યાય આપનારા. ૫. હુકમ.

મેં રજુ કર્યું છે તે આપ તપાસી લ્યો, અને મેં મારી સરત પૂરી કરી છે એટલે આપ નામવર પણ આપનું આપેલું વચન પાળો.” હવે તેણીનામાં હિમ્મત આવી હતી. “મારા બેટાએ કહ્યાવું છે કે આટલું નજરાણું શાહમ્મદીને સારૂં તો જરાયે લાયક નથી. પણ આપ નામવરે આટલુંજ માંગ્યું એટલે આટલુંજ મોકલાવ્યું છે.” અને પછી તેણીએ ફરીથી સુલતાનને કુરનીશ કરી.

પાદશાહ તો આટલી અધી દોષત જોઈનેજ લોભાઈ ગયા. પેલો વઝીર હવે ચુપજ થઈ ગયો. તેના તરફ ફરીને પાદશાહે કહ્યું:— “અય વઝીર, આ ઓરતે તારી કરેલી સરત પાળી છે. તથા તેના બેટા પણ દોષતમંદ? ને અક્કલમંદ? જણાય છે. માટે હું મારું આપેલું વચન પાળવામાં કાંઈ વાંધો જોતા નથી. તું શું ધારે છે, વઝીર?”

વઝીર ગિચારા શું ધારે? કે કહે? કહેવા જેવું રહ્યુંજ ન હતું. પાદશાહનું વચન ભંગ થાયજ નહિ: એટલે જો હવે પોતે કાંઈ યુક્તિ રમવા જાય તો સુલતાન એકદમ તેને રગ્ન આપે. તેથી તેણે કાંઈ બોલ્યા ચાલ્યા વગર માત્ર હા કહિ. દરબારમાં હાજર રહેલા બીજા દરબારીઓએ પણ પોતાની સંમતિ^૩ અતાવી. “પણ અય ઓરત,” અલાદીનની મા કે જેણે હવે જવાની રજા માગી તેને સુલતાને કહ્યું:— “ઘેર જઈને તારા બેટાને કહેજે કે હું એને મળવાને ઘણાજ ઈન-ગર^૪ છું. માટે જેમ બને તેમ જલદીથી અહિં આવે.”

ઘેર જઈને અલાદીનને તેની માએ સુલતાનની ઈચ્છા કહિ સંભળાવી. અલાદીનને તરતજ, કાડીયું ધસીને પેલા જીનને બોલાવ્યો, ને કહ્યું:— “હે નિમકલ્લાલ જીન, હું અત્યારે મારા સસરાને મળવા જઈશું. માટે પહેલું તો તું મારે સારૂં ન્હાવાનું કાંઈ કર; પછી મારે સારૂં સુલતાનના કરતાં યે ચઢી જાય તેવો પોશાક લાવી આપ. વળી બપોરે તેં જેવા ૪૦ સીધી ગુલામો લાવી આપ્યા હતા, તેવાજ બીજા ૪૦ ગુલામો અત્યારે પણ હાજર કર. ૧૦ કાચળીઓ સોના-

મ્હોરોની, અને એક તેજી ઘોડો જેની જોડ દુનિયામાં મળે નહિ એટલું મારા વાસ્તે લાવ. મારી અમ્માને સાડ ખૂબસુરત ખાંદીઓ, ૨ અને ૬ તરફના^૩ કિમતી સિંચાશ, ૪ એટલું હમણાંજ રજુ કર.” વાંચનારને હવે તો શક નહિ રહે કે અમ્લાદીને જે જે માગ્યું હતું તે અધું તે જીને લાવી આપ્યું. હવે અમ્લાદીન ખેડવાનો અલાદીન રહ્યો નથી. સુગંધીદાર અતરના પાણીથી સ્નાન કરીને આવ્યો તે વખતે તેના શરિરમાં નવુંજ તેજ, નવીજ ક્રાંતિ^૫ આવ્યાં. તેનો મ્હેરો જે ખૂબસુરત બની ગયા. અને જ્યારે પેલા જીને આણેલો પોશાક તેણે પહેર્યો ત્યારે તો કાઠ દેવ જેવો દીપવા લાગ્યો. આ પ્રમાણે તૈયાર થઇને બહાર આવ્યો: પછી પેલા ૪૦માંથી ૨૦ ગુલામોને પોતાની આગળ રહેવા કહ્યું: ૮ જમણી તરફ, ૩ ડાબી તરફ અને બાકીના ૧૪ રહ્યા તેમને પાછળ રાખ્યા. પોતે વચમાં, પોતાને સાડ આણેલા જમણર ઘોડા ઉપર સવાર થયો. ૧૦ સોના મ્હોરોની કાચળી-ઓમાંથી ૪ પોતાની માને બક્ષીસ આપી, અને ૬, પેલા ૬ ગુલામો જે પોતાના ડાબા જમણી ગોડવ્યા હતા તેમના હાથમાં અકેકેક આપી: અને પોતાની સવારી જ્યારે શહેરમાં થઇને જાય ત્યારે લોકોના ટ્રાળામાં એ મ્હોરો ઉછાળવાનો હુકમ કર્યો. સઘળી તૈયારી થઇ રહિ એટલે સવારી નિકળી.

અત્યારે સાંઝ પડવા આવી હતી, એટલે લોકો પોત પોતાના કામથી પરવારી ગએલા હોવાથી, સવારના કરતાં અત્યારે વધારે જોનારા એકઠા થયા. અધાએ અમ્લાદીનની સવારીના અને તેના પોતાના વખાણ કરવા લાગ્યા: પણ જ્યારે અમ્લાદીનનો ઘોડો પાસે આવ્યો, અને તેમનાપર સોનામ્હોરોનો વરસાદ વરસ્યો, ત્યારે તો લોકો “અમ્લાદીન કી જે” “અમ્લાદીન કી જે” ઓડતા જાય, અને સોનામ્હોરો છુટતા જાય. આખે રસ્તે આ પ્રમાણે ચાલ્યું અને મ્હોરો વીણવાના લોકથી ઓછું તો શું પણ લોક વધતુંજ ગયું આખરે

સવારી મ્હેલ આગળ આવી પહોંચી. અંદર સૂક્ષ્મતાન પોતાના જમા-
ઈની વાટ જોઈનેજ, બેઠો હતો, અને રાત પડવા આવી હતી તોએ
દરબાર બંધ કર્યો નો'તો. બહાર લોકોના કોલાહલ^૧ અને ઘોંઘાટ
ઉપરથી તેને જણાયું કે અલાદીન આવે છે, એટલે પોતાના અમીર
ઉમરાવને લઈને સામે લેવા ગયો. ગમે તેવો તોએ, અલાદીન તેની
પ્રજા હતો, એટલે સૂક્ષ્મતાનને જોઈને એકદમ પોતાના ઘોડા ઉપરથી
ઉતરી પડ્યો, અને તેને કુરનીશ બળવવા બળ છે તે પહેલાં તો
સૂક્ષ્મતાને પોતે તેને હાથવતી અટકાવ્યો અને પોતાની છાતી સરસો
ચાંપ્યો. પાદશાહ સુદ્ધાંત વઝીર અને અમીર ઉમરાવ સંધળા, અલા-
દીનનો ભપકો અને ભવ્ય દેખાવ જોઈને ચકિત થઈ ગયા. પછી જ્યારે
બધા દરબારમાં ગયા ત્યારે તેની ચાલવાની દબ, અને અમુલ્ય પોશાક
જોઈને આશ્ચર્યમાંમાં ડુબી જઈને માંહોમાંહે તેની તારીફ^૨ કરવા
લાગ્યા. છેલ્લે જ્યારે સૂક્ષ્મતાનની જોડે તેણે વાત કરવા માંડી ત્યારે
તેની તીવ્ર શુદ્ધિ, જ્ઞાન, અને વાત કરવાની છટાએ સર્વને છક કરી
નાંખ્યા. સૂક્ષ્મતાન પોતે પણ નો'તો ધારતો કે પોતાની બેટીનો
ખાવંદ^૩ આવો અજલ પુરૂષ હશે. તેથી તેણે મનમાંને મનમાં ઈશ્વ-
રનો ઉપકાર માન્યો. ત્યાંથી બધા ખાણું લેવા બીજા ખંડમાં ગયા;
ત્યાં મધુર સંગીત અને કંચનીઓના નાચવડે અલાદીનનું દીલ ખુશ
કરવામાં આવ્યું. ખાઈ રહ્યા એટલે પાછા દરબારમાં આવ્યા, ત્યાં
થોડીવાર વાતો ચીતો કરીને અલાદીને જવાની રજા માંગી. સૂક્ષ્મતાન
ફરીથી પોતાના જમાઈને બેલ્યો; બીજા અમીર ઉમરાવે પણ ચોચ
નમન કર્યું ને બધા છેક દરવાજા સુધી વળાવવાને આવ્યા, પછી
જેટલા ઠાકથી તે આવ્યો હતો, તેટલાજ ઠાકથી ઘેર પાછો ગયો.

અત્યારે રાત ધણી ગઈ હતી, અને અલાદીનને આખા દીવ-
સનો થાક લાગેલો હોવાથી ઉંઘ આવતી હતી; પણ પથારીમાં સૂતાં

૧. ગરબડ, મોટો અવાજ.

૨. વખાણ ૩. ધણિ. ૪. ૪. નાચનારીઓ.

પહેલાં એક કામ હજી કરવાનું બાકી હતું. કોડીયું ધસતાં વેંતળ પેશો જીન હાજર થયો, અને “શા હુકમ છે?” કહીને ઉભો અલાદીન કહે:-“બસા અને વફાદાર ગુલામ, આજસુધી તેં જેટલાં કામો કર્યાં છે, તેના કરતાં આજનું કામ વધારે કઠણ છે. પણ તારી હિંમત અને શક્તિમાં મને પૂરો વિશ્વાસ છે, સફળતાનનો મહેલ છે તેની જોડેજ એક ખીજો, પણ તેના કરતા હજાર દરજ્જા ચઢિઆતો એક મહેલ મારે અને મારી સ્ત્રીને રહેવાને સાડા ખનાવ. તેણીના સુખ સગવડને સાડા જે જોઈએ અને જે લાયક હોય તે સમજાવું, તેની અંદર હોતું જોઈએ. એટલેજ મોઢમ હુકમ હું તને આપું છું. બાકી શું કરવું, અને શું ન કરવું, એ તારી ચતુરાઈ અને અકસ હુશિયારી ઉપર મુકું છું; કેમકે એની સાબિતિ અત્યાર આગમ્ય મને મળી ચુકી છે.” પછી, અલાદીને તેને રજા આપી, અને પોતે ઉઘી ગયો.

પ્રકરણ ૪ થું.

જી તો મળસ્કુયે નોતું થયું, તે પહેલાં તો પેશા જીને આવીને અલાદીનને જગાડ્યો ને કહ્યું “અય કદરદાન! માલીક; આપ નામદારનો મહેલ, આ ગુલામે તૈયાર કરાવ્યો છે, અને મરજી હોય તો જોવાને વાસ્તે આપને ઉંચકીને ત્યાં લઇ જાઉં.” અલાદીને હા પાડી, એટલે પેશો જીને તેને ઉંચકીને તરતજ પેશા નવા મહેલમાં લઇ ગયો. જે મહેલ એકજ રાતમાં તૈયાર કરવામાં આવ્યો હતો. તે સ્ફટિકનો બાંધવામાં આવ્યો હતો, અને ઠેરઠેર, થાંભલાઓમાં અને બારી બારણાઓમાં અનેક પ્રકારનાં રત્નો જડેલાં હતાં. તેની આગળ વિશાળ આંગણું અને પાછળ મોટો બગીચો હતો, જેમાં જાત જાતના અને

ભાત ભાતનાં ઝાડ, છોડ, અને વેલાઓ શોભી રહ્યા હતા. એક તરફ મોટો તળેલો હતો. જેમાં અમંખ્ય ઘોડા એકએકથી ચઢીઆતા હતા. દરેક ઘોડાના રાવતો તેમની ચાકરી કરી રહ્યા હતા. ખીજી તરફ લઢાઈના હથિઆરો ભરવાની વખાર હતી, મહેલની અંદર દરેક પ્રકારની સોઇ હતી. રસોડું, પાણિઆઈ, ચોક, હમામખાનાં,^૧ સુવાને વાસ્તે, ખેસવા ઉડવાને વાસ્તે, અલગ અલગ ખંડ હતા. વળી એક ખંડની અંદર અદળક સોનામહેરો. કોડીઆમાં ભરીને મુકી રાખી હતી, અને તે ખંડને તાળું માર્યું હતું. જેની કુચી એક વકાદાર ખગ્તનચીરની પાસે હતી. મહેલની છેક ઉપર જાપરાને બદલે અગાસી હતી; અને તેમાં એક સોનાના ધુમ્પવાળો ઝોરડો હતો. આ ઝોરડાની દિવાલો સોના રૂપાનાં ત્રણ પતરાંની બનાવેલી હતી, અને દરેક દિવાલને ૬-૬ આરીઓ એટલે કુલ ૨૪ આરીઓ તે ઝોરડામાં હતી. આ દરેક આરી ખુલ્લી નહતી પણ દરેકમાં અંદર નક્કીવાળી બત્તીઓ જડી દીધી હતી. કારણકે તે ખંડ જનનાખાનાં^૨ તરીકે વાપરવાનો હતો. આ મહેલના માલીક, અમ્લાદીન અને તેની થનાર સ્ત્રી, શાહમંદી બદ-ઉલ-બદરને વાસ્તે જોઈએ તેટલા ગુલામ, તથા ગુલામડીઓ. નોકર, ચાકર હતા. કુંડમાં આ મહેલ એક બાદશાહના મહેલ કરતાં ચઢી જાય તેવો હતો. અમ્લાદીને બધે કરીને, બ્યાનથી તે મહેલ જોયો. અંદરની સગવડ અને જોઈતા સામગ્રી જોઈને તે એટલો બધો પ્રસન્ન થયો કે પોતાના વકાદાર જીનને પોતાના ગુલામ તરીકે નહિ પણ પોતાના દાસ્ત તરીકે તેજ મહેલમાં રાખવાનું મન થઇ આવ્યું. પણ હજી તેની પાસેથી ઘણાં ઘણાં કામ લેવાનાં હતાં, એટલે તેમ કરતાં તે ખમચ્યો. જ્યારે તે મહેલને, બોંય તળીએથી માંડીને તે જાપરા સુધી. બગીચા સુદ્ધાંત, અમ્લાદીન તપાસી રહ્યો, ત્યારે તે જીન તેને ફરીથી કંચકીને તેને ઘેર મુકી આવ્યો.

૧. નહાવાના ઝોરડા. ૨. ખજાનાની સંભાળ રાખનાર ૩. જે ખંડમાં સ્ત્રીઓ રહે તે.

ધીમે ધીમે આ નવા દેવતાઈ મહેસની ખખર આખા શહેરમાં પ્રસરી, સુસતાનના મહેસના દરવાને, સવારના પ્હોરમાં ઉઠતાં વેંતજ આ અદ્ભૂત મહેસને જોઈને પોતાના માલીકને ખખર કરવા દોડ્યા. સુસતાને તે સાંભળીને કહ્યું:—“અસખત, એ કામ અસાદીન શિવાય ખીજ કાનું હોઈ શકે ! મારી બેટીને લાયક એ મહેસ એણેજ બનાવ-ડાવ્યો છે, હમણાંજ એને અહિં બોલાવીને હું ખાત્રી કરું છું.” પણ તેજ વખતે ખીજો પ્હેરેગીર ખખર લખને આવ્યો કે તે મહેસ ખરેખર અસાદીનનોજ છે આ વખતે ખ્હાર શહેરના પુષ્કળ લોકો તે જગ્યાએ એકઠા થયા હતા. અને સૌ કોઈ સુસતાને કહ્યું હતું તેજ કહેતા હતા. એકાદ જણોતો અસાદીનને ઘેર જઈને પૂછી પણ આવ્યો ! શહેરના લોકો હવે તો મુસ્તકા દરજીના તોફાની છોકરાને તફનજ ભૂલી ગયા હતા; હવે તો અસાદીનને નગરશેઠ તરીકેજ ઓળખવા લાગ્યા.

અસાદીને પોતાની માને કહ્યું:—“મા, અત્યારે તું સુસતાનને મહેલે જા; અને આજે સાંજેજ મારા નેકાનું નક્કી કરી આવ.” અસાદીનની મા, પોતાના દીકરાનું સુખ જોઈને ઘણી સુખી થઈ હતી, અને તે જ કહેતો તે કરવાને હમેશાં તૈયારજ હતી. તેણે હવે તરતજ ન્હાઈ લીધું પછી આગલે દીવસે અસાદીને જો છ તરહના પોશાક આપ્યા હતા, તેમાંથી એક કાદીને પ્હેર્યો, અને પોતાની ૬ ખાંદીઓને લખને સુસતાનના મહેલ તરફ મ્યાનામાં બેસીને ગઈ. ત્યાં જઈને અંદર ખખર કહાવી એટલે તેની ‘વહુ’, શાહજાદી ખદ્ર-ઉલ-ખદર તેને સામી લેવાને આવી. મ્યાનામાંથી ખ્હાર નીકળીને સાસુ વહુને બોલ્યાં: જનાનખાનામાં ગયાં. ત્યાં, સાડ સ્વાદિષ્ટ ખાણું તૈયાર હતું તેનો તેને નાસ્તો કરાવ્યો. એટલામાં સુસતાનને ખખર પડી તેથી તે પોતે બેઠવાણને મળવા આવ્યો બેઠવાણે બેઠાઈને પોતાના બેટાની ઇચ્છા શું હતી તે કહી. સુસતાન તો તેને વાસ્તે તૈયાર હતો, એટલે તેણે તો હાજ કહી. તે દરમિયાન શાહજાદીએ પોતાની લૌડીઓને બોલાવીને પોતાને સોજ

શણગાર સળવવાનો હુકમ કર્યો પછી ત્રણે જણાં અલાદીનનો અભયમ મહેલ જવાને ગયાં.

લગ્નનો વખત સંધ્યાકાળનો નક્કી કરવામાં આવ્યો હતો, તેની ખબર જ્યારે લોકોને પડી, ત્યારે તેમના આનંદનો પાર રહ્યો નહિ દુકાનદારોએ પોતાની દુકાનો શણગારવા માંડી, ભાતભાતનાં તોરણો, ને હાંડીઓ ને દીવાઓ લટકાવી દીધાં, પોળોમાં ઘેરેઘેર મંગળ ગીતો ગવાવાં લાગ્યાં, અને સારાં સારાં ભોજનો થયાં મોટી સવારી કાઢીને અલાદીન પરણવા આવ્યો, તેને જોવાને આખું શહેર ઉલટયું. લગ્ન થઈ રહ્યાં એટલે સુલતાને પોતાની એકની એક દીકરીને ખેરમણીપણ પુષ્કળ આપી. ત્યાંથી જન્મે જણાં પોતાના નવ ઘેર રહેવાને ગયાં. જન્મે વર-વહુ હવે પોતાના મહેલમાં સુખેથી અને આનંદથી રહેવા લાગ્યાં. અલાદીન પાસે આટલો યધો અખુટ પૈસો ને આટલી યધી સત્તા હોવા છતાં તેને જરાપણ અભિમાન થયું નહિ. મહેલાં તેનામાં જે આળસ હતું, તે તો ક્યાંય જતું રહ્યું; અને તેને ખદ્દે હવે પોતાનો વખત કોઈને કોઈ કામમાં કે રમતમાં, અથવા પોતાની સ્ત્રી મંગાથે વાતો કરીને આનંદ મેળવવામાં ગાળવા લાગ્યો. દરરોજ શહેરમાં એક વખત કરવા નીકળતો. તે વખતે પોતાની સાથે બે ગુલામો, હાથમાં સોનામહેરોની કાથળીઓ આપીને, રાખતો. એ સોનામહેરો જે જે રસ્તે અલાદીન જાય ત્યાં ત્યાં ઉછાળવામાં આવતી. જે જે ભિખારી અથવા માંગણુ તેના મહેલના દરવાજા આગળ આવે તે કદી પણ ખાલી હાથે પાછું જતું નહિ. કોઈ કોઈવાર તે શિકાર કરવા જંગલમાં જતો, ત્યારે પણ જે જે ગામ પોતાના રસ્તામાં આવતું તેને પોતાની ઉદારતા બતાવ્યા વગર રહેતો નહિ. કોઈ કોઈવાર તે શહેરના મોટા મોટા અમીર ઉમરાવાંને પોતાને ત્યાં જમવા બોલાવતો. અને તેઓ પણ તેને તોતરતા. આ પ્રમાણુ આખા રાજ્યમાં બધાનો તે વણેજ માનીતો થઈ પડ્યો, કેમકે તેનામાં વિવેક, નમ્રતા, અને ઉદારતા એ ત્રણ સદ્ગુણો મુખ્ય હતા.

પ્રકરણ ૫ મું.

પ્રમાણે પાંચ-સાત વર્ષ ચાલ્યાં ગયાં, એવામાં અસાદીનનો પેલો ઢોંગી કડકો, જેને આપણે આફ્રીકન જાદુગરના નામથી ઓળખીએ છીએ તે, આ શહેરમાં આવી હોંચ્યો. તેનો એમજ ધારતો હતો કે અસાદીન ખાડામાં ભૂખેતરસે રીઆઇ રીઆઇને

ક્યારનોયે મરી ગયો હશે. માટે જાવ હવે હું ફરીથી પેલો દેવતાઇ દીવો લેવાને પ્રયત્ન કરું. પણ જેવો તે શહેરમાં દાખલ થયો કે તરજ ન્યાં જુઓ ત્યાં શહેરીઓ અસાદીનનીજ વાતો કરતાં હતાં, કારણકે ઓડીજવાર ઉપર અસાદીનની સ્વારી ત્યાં થઇને જંગલમાં શિકાર ખેલવા ગઇ હતી; અને પોતાના હંમેશના રિવાજ પ્રમાણે સોનામ્હોરો ઉછાળી હતી. હવે ન્યારે તે જાદુગરે જાણ્યું કે, ભોંયરામાં મરી જવાને બદલે, તેનો “ભત્રીજો,” રાજ્યમાં એક મોટો પુરુષ-સક્ષતાનનો જમાઇ અને કોકનો માનીતો થઇ પડ્યો છે; ન્યારે કોઇને પૂછતાં તેણે સાબળ્યું કે તેની પાસે અખુટ દોસત થઇ છે, અને એક દેવતાઇ મ્હેલની અંદર પોતાની સ્ત્રીની જોડે પૂર્ણ વૈભવ સુખ ભોગવે છે; ત્યારે તે અદેખા નિર્દય જાદુગરની અદેખાઇ ને ગુસ્સાનો પાર રહ્યો નહિ. મનની અંદર તો તે સમજી જ ગયો કે આ બધું પેલા દેવતાઇ કોડીઆને લીધેજ અસાદીનને મળ્યું હતું. માટે એ પોતાના વેરનો બદલો વાળી શકાય, તોજ એ હડીલા છોકરાને પાછો હતો તેવો બિખારી કરી શકાય!

અસાદીન તે દિવસે શિકારે ગયો છે તેવો તે જાણતો હતો; માટે જે કાંઇ ઉપાય કામે લગાડવો હોય તે તરતજ લગાડવો, એવો નિશ્ચય તેણે કર્યો. ખૂબ વિચાર કર્યા પછી એક ઉપાય તેને સુઝી આવ્યો, એટલે ત્યાંથી એકદમ બજારમાં ગયો; અને આશરે ૧૨-૧૫ નવાં કોડીઆં લઇને અસાદીનના મ્હેલ આગળથી—

કાઝોઝોઈને જૂઝીનાં કાઝોડીઆં આપવાનાં છે?

કાઝોઝોઈને જૂઝીજીનાં કાઝોડીઆં આપવાનાં છે?

જુનાં કાડીઆં લઈ નવાં આપીશું. કાઢો.—

એવી જુમો પાડતો પાડતો ચાલ્યો.

હવે આ તરફ આપણે જાણીએ છીએ કે અક્ષાદીન ચિકારે ગયો છે; તેથી અદ્ર-ઉલ-અદર પોતાની એક માનીતી બાંદી જોડે શેત્રંજ ખેલી રહી છે, તેને કાને આ શબ્દો પડ્યા. અને જાણીએ: ઝરખામાં આવીને જોવા લાગી તો નીચે રસ્તા ઉપર એક મોટા દાદીવાળો ફકીર, બોળામાં થોડાં નવાં ચક્રચક્રતાં કાડીઆં લઈને, આમતેમ આંટા મારે છે, તે ઉપર પ્રમાણે જુમો પાડે છે. તેની પાછળ શહેરના છોકરાઓ પડ્યા છે અને “ગાંડુ, એઈ ગાંડુ: એઈ, જુનાં કાડીઆં લઈને નવાં આપનારા, આમ આવ!” એમ જુદી જુદી રીતે તેને બોલાવે છે, ચીડવે છે, પજવે છે. પણ તે ફકીર, જેનું દીલ બસ એકજ બાબત ઉપર ચોંટયું હતું, તે આ પજવણી તરફ કશુંએ ધ્યાન આપતો નથી. શાહજાદી અદ્ર-ઉલ-અદર, પોતાની લાંડીને કહેવા લાગી:—“અય લાંડી. આ જુદો ફકીર ખરેખર પાગલરંજ હોવો જોઈએ. નહિતો આ પ્રમાણે જુનાં કાડીઆં લઈ નવાં આપવાનું કહે નહિ. હાવ, આપણે એની પરિક્ષા કરીએ તે એનું બનાવીએને આનંદ મેળવીએ.—જા જઈને મારા ખાવંદ જ્યાં સુએ છે તે ખંડમાં ગોખલામાં એક જુનું કાડીયું પડયું છે તે લઈને તું નીચે ઓટલા ઉપર આવ. તેટલીવારમાં હું નીચે જઈને તે ચક્રમંદ ફકીરને બોલાવું છું.”

ખિચારો અક્ષાદીન! ખિચારી અદ્ર-ઉલ-અદર! તે બોળી છોકરીને ખબર ન હતી કે પોતે જે સુખ ભોગવી રહી છે, પોતાના ખાવંદને જે સત્તા તથા આબરૂ મળેલાં છે... અરે તેમના અનેના મેળાપનું મળ તોજ કાડીયું છે કે જે તેણી આ પ્રમાણે ખાલી

મમ્મત કરવા ખાતર આપી દેવા તૈયાર થઈ છે ! પણ અલાહીને તેણીને પોતાના બેઢી કાઢીઆ વિષે કશું ન હતું એટલે તેણીને શા માટે દોષ દેવા જોઈએ ? અસ, થઈ ચુક્યું. ફકીર-જાદુગરને તો એટલુંજ જોઈતું હતું. જેવું તે કાઢીયું ખદ-ઉલ-ખદરે, તેને આપ્યું કે તેના બદલામાં એક નવું કાઢીયું આપવાને બદલે, બધાં ૧૦-૧૫, જેટલાં પોતાની પાસે હતાં તેટલાં બધાં ત્યાંને ત્યાંજ નાખીને હસવા મંડ્યો, ગોળ ગોળ કુદવા મંડ્યો. પેલા કાઢીઆને જોતો જાય, તે તેને ચુંબતો જાય: અને વળી નાચે કુદે ને હસે. આ જોઈને ફરીથી શાહજાદીએ પોતાની લૌંડીને કહ્યું:—“અય લૌંડી, જાં આ ભુકો ફકીર ખરેખર પાગલજ છે ને ?” અને બંને જણીઓ પેલા ફકીરને આવું કરતો જાંમને પેટ પકડીને હસવા લાગી. અકસોસ ! તે ખિચારી-ઓને ઝોછીજ ખખર છે કે તેમનું આ હસવું છેલ્લુંજ છે ! તેમના સુખનો છેડો નજીકજ આવ્યો હતો !

પેલો ફકીર-જાદુગર તો કાઢીયું લખને ત્યાંથી ચાલતો થયા. શહેર ખહાર આવ્યો એટલે એક એકાંત જગ્યા ખોળી કાઢીને, કાઢીયું ખૂબ જોરથી ઘસ્યું. તે એટલો બધો ચીડાએલો હતો કે પેલા જીને નમન કરવાનો કે “તમારે શું જોઈએ છે ?” એવું પૂછવાનો વખત આપ્યા વગર એકદમ પોતે ખોલી ઉઠ્યો:—“જવ ! એકદમ જઈને તે કમખખત અલાહીનનો મહેલ ઉડાવીને, આફ્રીકામાં ફલાણી ફલાણી જગાએ મુકી આવ. પણ ધ્યાનમાં રાખજે કે, તેમ કરતાં, મહેલમાં સૂતારાં કોઈને જરાએ ખખર પડે નહિ કે ઇજતયે થાય નહિ. જાઓ હવે.” જીને તે પ્રમાણે રાતમાં ને રાતમાં કરી નાખ્યું.

હવે જ્યારે સવારના પેહરમાં સૂક્ષ્મતાન ઉડીને ઝરૂંખે આવીને જુએ છે તો સામે અલાહીનનો મહેલ ન મળે ! ધારી ધારીને તે દિશા તરફ જોયું, પણ સપાટ ખુલ્લી જમીન શિવાય કશું નજરે ન જ પડ્યું. સૂક્ષ્મતાન તો ઘણોજ ગભરાયો અને ઝોંડા વિચારમાં પડી ગયો. એકદમ પોતાના વઝીરને બોલાવવા મોકલ્યું. તે આવી પહોંચતાંજ

સૂક્ષ્મતાન તેને ઝડપમાં ખેંચી ગયો, અને પૂછ્યું:—“અય વઝીર, શાહજહાં અલાદીનનો મહેલ ક્યાંયે દેખાય છે?” વઝીરે પણ તાકી તાકીને જોયું, પણ મહેલ હોય તો દેખાયને? મહેલાં તો વઝીર પણ અજ્ઞય અથ ગયો; પણ જરા વિચાર કરીને, ઠાવકે મોઢે કહેવા લાગ્યો:—“પાદશાહ સલામત, આ ગુલામ શું કહેતો તો? કે આ અલાદીન એક લુચ્ચો ખૂની જાદુગર છે. પણ આપ નામવરે આ રંક સેવકનું કહું ન માનીને, આપની બેટી, શાહજહાં બદર-ઉલ્લ-બદર, જેની શાદી મારા એકપૂરા બેટા સાથ કરવાનું આપે વચન આપેલું તે તોડીને, તે ધુતારા દગ અલાદીનને આપી. આ રંક ગુલામનું કહેવું આટલી લાંબી મુદતે પણ સાચું પડેલું જોઈને, પાકા ખુદાનો અહેશાન^૨ હું માનું છું.” આટલું બોલીને તે સ્વાર્થી ખુશામતીઓ વઝીર સૂક્ષ્મતાનના મન ઉપર, પોતાના શબ્દોની શી અસર થાય છે તે જોવાને તેના મોં સામું જોઈ રહ્યો.

સૂક્ષ્મતાનને પોતાની એકની એક બેટી ઘણીજ જાણી હતી, એટલે જ્યારે એ પ્રમાણે તેને એકદમ હરી લેવામાં આવેલી જોઈ, ત્યારે તેને અતિશય ક્રોધ થઈયો. તેણે એકદમ પોતાના સિપાઇઓને હુકમ કર્યો કે “તે જાદુગર અલાદીનને એકદમ, જ્યાં હોય ત્યાંથી પકડી આણીને મારી પાસે ખડો કરો.” વઝીર મનમાં રાજ થવા લાગ્યો કે હવે પોતાનું વેર વળ્યું!

અલાદીન તો આપણે જોઈ ગયા તે પ્રમાણે જંગલમાં શિકારે ગએલો હતો, એટલે ગામનો ફોજદાર કેટલાક સિપાઇઓને લઈને જ્યાં અલાદીનનો શિકારી મહેલ હતો ત્યાં ગયા. ત્યાં જઈને, તે વખતે તો એમજ કહ્યું:—“પાદશાહને આપ નામવરનું ખાસ જરૂરી કામ પડ્યું છે, માટે આપને અત્યવગત^૩ બોલાવે છે.” અલાદીન, સઘળાં કામ પડતાં મુકીને પોતાના બધા નોકરોને પછાડી આવવાનું કહીને, પોતે એકલો તેમની સાથે નીકળ્યો. જ્યારે શહેરની નજદીક આવ્યા ત્યારે ફોજદારે પોતાના સિપાઇઓને, અલાદીનને ઘેરી લેવાનો હુકમ

આપો, અને પોતે તેને સક્ષામ કરીને કહ્યું:—“હું તો ફક્ત પાદશાહનો હુકમજ બજાવું છું. પાદશાહનો હુકમ આપને એકદમ કેદ કરીને જ્યાં હોય ત્યાંથી તેમની પાસે ખડા કરવાનો છે. હું ઘણાજ દીક્ષગીર છું, પણ મારે મારા માલીકનો હુકમ માનવોજ જોઈએ.” અક્ષાદીન તો આ નાટક જોઈનેજ આભો બની ગયો; છતાંએ હિંમતથી ફોજદારને પુછ્યું:—“અય ફોજદાર, મારો ગુન્હો શું છે તે કહેશો કે નહિ?”

ફોજ—અય સરદાર, અમને તો તે પણ માલુમ નથી.

અક્ષા—ડીક: ચાલો ત્યારે પાદશાહની હજુરમાં; જે હશે તે ત્યાં જણાવો.

શહેરમાં પેદા એટલે જેટલાં અક્ષાદીનને પોતાના હાથમાં બેડી નંખાતી જોઈને અબજબી ને ગુસ્સો નોંતાં આવ્યાં, તેટલા શહેરના લોકને આવ્યાં; કેમકે ખૂદ પાદશાહના કરતા અક્ષાદીન તરફ લોકનો ચાહ? વધારે હતો. ધીમે ધીમે લોકનું ટોળું અક્ષાદીનની પાછળ વધતું ગયું, અને ફોજદારને લાગ્યું કે હુલ્લડ^૨ થશે, એટલે પોતાના માણસોને અક્ષાદીનને ઘેરીને ચાલવાનો, અને જેમ બને તેમ જલદી પગ ઢિપાડવાનો હુકમ કર્યો. હુલ્લડ—બુલ્લડ તો કાંઈ થયું નહિ; અને બધા મહેલ આગળ આવી પહોંચ્યા. અક્ષાદીનને તરતજ પાદશાહની કને^૩ લઈ જવામાં આવ્યો; અને ત્યાં જતાં વારજને તેણે સુલતાનને સવાલ કર્યો:—“અય ખુદાવંદ^૪ આ ગુનામથી આપનો શો ગુન્હો થયો છે કે આમ એકાએક તેને પકડી આણીને, શહેરના લોકના દેખતાં તેને બેઆબરૂ^૫ કરાવ્યો?” અને જે જગ્યોએ તેના મહેલ પહેલાં હતો, તે તરફ આંગળી કરીને કહ્યું:—“અય કમગખત નીચ જાદુગર, ક્યાં છે તારો તલસ્માતી^૬ મહેલ? અને ક્યાં છે મારી પ્યારી બેડી? અતાવ, નહિતો તારૂં શિર અખધડી ધડથી ફૂર થઈ જશે.”

અક્ષાદીનને આ સાંભળીને જે આશ્ચર્યને દુઃખ થયાં, તેટલાં સુલતાનને પણ નહિ થયાં હોય. તેણે જોઈ લીધું કે પોતાની બધી

સત્તા ઉડી ગઈ છે: કારણ કે પેલું કોડીયું, જે તે પોતાના મહેલમાં જ મુકીને ગયો હતો, તે મહેલની જોડેજ હવે કોઈ દુશ્મનના હાથમાં જતું રહ્યું હતું: અને એ દુશ્મનેજ આ પ્રમાણે કૃત્ય હોવું જોઈએ. પણ એ દુશ્મન કોણ હશે? જે જનદુગર તેનો ખરેખરો કટો દુશ્મન હતો, અને એણેજ આ ‘અધુ’ કૃત્ય હતું, તેનો તો તેને સ્વાને પણ ખ્યાલ? ન આવ્યો. તેણે વિચાર-નિશ્ચય કર્યો કે એ દુશ્મનને કોઈપણ રીતે ખોળી કાઢવો, નહિતો મરી જવું વધારે સારું. તેથી તેણે સલ્તાનની પાસે ૧ મહિનાની મુદત માગી, અને કહ્યું કે “જો હું ૧ મહિનામાં મારા દુશ્મનને ખોળી કાઢીને, તમારી બેટીને પાછી ન કાવું તો બલે તમે મારું શિર કપાવજો.” સૂત્રતાને તે કબુલ કર્યું: અક્ષાદીનના હાથમાંથી બેટી કાઢી નાખવામાં આવી: અટલે તે મૂગો મૂગો મહેલમાંથી નીકળીને સીધો શહેરની બહાર ચાલ્યો.

પ્રકરણ ૬ હું.

હું જહાર, એકાંતમાં એક ઝાડ તળે જઈને બેઠો અને વિચાર કરવા લાગ્યોઃ અય ખુદા! આખી દુનીયામાં મારો કોઈ દુસ્મન હોય એમ લાગતું નથી! મેં કોઈને કોઈ દિવસ ઇન તો થું, પણ ખોટો શબ્દ પણ કહ્યો નથી, સારે મારો દુસ્મન એવા તો કોણ પેદા થયો છે કે જેણે આવી રીતે મને ખરાબખસ્ત કરી નાખ્યો?

અય માલીક!.....“ અતિશય મનની વેદનાથી, તેની આંખમાં આંસુ આવ્યાં, અને તેણે હાથ જોડીને, ખુદાની અંદગી કરવા માંડી પણ તેજ વખતે બોંયરાની અંદર જેમ હાથ જોડવાથી વીંટી ઘસાઈ વીંટીને ભૂત હાજર થયો હતો તેમ અસારે પણ થયું. તે ભૂતને જોઈને અલાદીન આજે બીધો નહિ, કેમકે તેને એકવાર જોયો હતો. તેને જોઈને નવાઈ પણ પામ્યો નહિ; કેમકે પોતાની આંગળીએ વીંટી છે તે અત્યાર સુધી તે વિસરી ગયો હતો; પણ તેના ગુણથી તે અગ્નિયો નહતો. તે ભૂતને તેણે કહ્યું:—હે બસા વીંટીના ગુલામ, મારો મહેલ ક્યાં છે?” મને એકદમ તું પાછો લાવી આપ. અને મારી સ્ત્રી ખદ-ઉલ-ખદર ક્યાં છે? કહે.”

ભૂત—અય જવાન, તે કામ મારું નથી. એતો કાડીઆના ગુલામનું છે, કેમકે તે મહેલ એણે બનાવ્યો છે. પણ જો તું કહેતો હોય તો, તને તે મહેલ જ્યાં છે ત્યાં તને લઈ જાઉં.

અ—વારૂ, એમ તો એમ.

એટલે એક આંખના પલાકારામાં પેલો ભૂત અલાદીનને ઉથકીને, આક્રીકામાં જે ઠંકાણે તેનો મહેલ જનદુગરે આણીને મુક્યો હતો. ત્યાંથી

થોડે દુર એક મેદાનમાં લાવીને મુક્યો. અલાદીન આંખ ઉઘાડીને જુઓ છે તો અરાબર પોતાની સામે પોતાનો મહેલ દીઠો; જેથી તે ઘણોજ ખુશ થયો. હજુપણ તેને ખબર ન હતી કે પોતાનો દુશ્મન, જેણે તે મહેલને ઉઘાડીને ત્યાં મુકાવ્યો હતો તે ઢાલુ હતો; કેમકે પેલા ભૂતે તેને તે દેશનું નામ કહ્યું નહતું. જે તેને ખબર હોત કે પોતે આફ્રીકામાં છે તો તેને તરતજ પેલો જાદુગર, જે તેનો કાંકો થઇને આવ્યો હતો તે યાદ આવત. તોપણ જે હશે તે આ મહેલમાં હશે, એમ ધારીને તે ઉઠીને મહેલ તરફ ચાલ્યો. તે મહેલના બધા દરવાજાથી વાકેફ હતો, એટલે બગીચાનો પાછલો દરવાજો શોધ્યો અને તેમાં થઇને જે ઓરડામાં બદર-ઉલ-બદરજ રહેતી હતી, તેની ખારી નીચે જઇને બેઠો, તે એવી આશાથી કે હમણાં નહિતો થોડીવાર રહિને, પણ તેણી ખારી ઉઘાડશે. અને થયું પણ તેમજ. આશરે અઢધાએક કલાક થયો હશે, તેટલામાં તેના માથા ઉપર ખારી ઉઘડવાનો ખડખડાટ થયો, ને તેણે ઉંચું જોયું તો અરાબર બદર-ઉલ-બદરજ ત્યાં ઉભેલી જણાઇ. અલાદીને તાળી પાડીને તેનું ધ્યાન પોતાના તરફ ખેંચ્યું. જ્યારે બદર-ઉલ-બદરે પોતાના ખાવંદને નીચે ઉભેલો જોયો ત્યારે તેના હેયામાં તેના હરખ સમાઇ ચક્ર્યો નહિ. અલાદીન પણ તેના કહેવાની વાટ જોયા શિવાય એકદમ મહેલમાં પેઠો, અને ખારોબાર પોતાની સ્ત્રી પાસે આવી પહોંચ્યો. પછી આ બધું કાણે કર્યું હતું, અને કેવી રીતે થયું હતું તે સમજી તેની પાસેથી જાણી લીધું. હવેજ તેને ખબર પડી કે પોતાની આવી સ્થિતિનું કારણ પેલો તેનો ઢોંગી કાંકો—જે ખરેખર જાદુગરજ હતો—તે હતો, અને અલાદીને ત્યાંને ત્યાંજ નિશ્ચય કર્યો કે આ વખતે તો તે લુચ્ચા જાદુગરનું તો કાસ-જળ કાઢી નામવું એટલે ફરીથી તેના સુખની આડે આવે નહિ.

અલા—તે જાદુગર ક્યાં છે, અને આ મહેલમાં આવે છે ખરો કે નહિ ?

બદ્ર—ક્યાં છે તેનો હું જાણતી નથી. આ મહેલમાં થે તે રહેતો નથી. માત્ર મંધ્યાકાળે અહિંયા આવે છે, અને મને તેની પોતાની સાથે શાદી કરવાનું કહે છે. પણ હું એને કશો એ જવાબ આપતી નથી.

અક્ષા—હીક બરાબર છે, આજે જ્યારે ટચરોર આવે ત્યારે તું એને હસી ખુશાને આવકાર આપજે તેની સાથે બેસીને વાત પણ કરજે. પછીજેજ્યારે ફરીથી લગ્નની માગણી કરે ત્યારે ધીમે ધીમે હા પાડજે. અને ખુશાલીમાં બેસી ખાણું ખાવાનું કહેજે. ખાણું ઉપર દારૂની અંદર ઝેર મિલાવીને આપજે... એટલે તમ આપણે બેડો પાર...હું હમણાંજ બજારમાં જઈને ઝેર લાવી આપું છું.

મંધ્યાકાળ પડી એટલે રાજના નિયમ પ્રમાણે આક્રીકન જાદુગર, બદ્ર-ઉલ-બદરના ઓરડામાં આવ્યો, શાહજાદો ઉડીને તેને સામી લેવા ગયો. તથા તેનો હાથ પકડીને એક ગાદીવાળા કાચ ઉપર બેસાડ્યો, પોતે પણ જોડેજ બેઠો. જાદુગર તો પોતાને મજાલા આવકારથી મનમાં ખુશ થયો, અને હિંમતથી પોતાની માગણી બદ્ર-ઉલ-બદરની જોડે લગ્ન કરવાની કરી જોઈ, તો તેનો આજે તો જરાએ આનાકાની વગર સ્વીકાર થયો.

શાહ—પણ, આપણી શાદીની ખુશાલીમાં હું અહિંજ ખાણું મંગાવું છું તે તમે મારી સાથે એક ટેબલપર બેસીને ખાઓ. અને હું તમને મારા હાથે પ્યાલામાં રેડીને દારૂ પાઉં

જાદુગર એવો તો આંધળો થઈ ગયો હતો કે કંઈક દાળમાં કાળું છે એવો એને બેમ સરખોએ આવ્યો નહિ. તે બોલ્યો “અપ શાહજાદો હું તારું કહેવું કયુલ કરુંછું, મારી પાસે ૧૦ વરસના જુના ને ધણાજ ઉંચા દારૂના કેટલાક સીસા પડેલા છે. હું તે લેવા જઈને તે દરમિયાન તું ખાણું તૈયાર રાખ.” એમ કહિને તે ત્યાંથી સીસા લેવા ગયો. એટલે બદ્ર-ઉલ-બદરે, પોતાની એક ખાસ લોંડી હતી

તેને ખોલાવીને કહ્યું:—“અય વદાદાર લૌંડી, આજે આપણે આ બુઢા સાપને ખેનન કરવાનો છે. તો હું તને જે કહું તે પ્રમાણે વર્તજે. અમે બન્ને ખાણું ખાઈ રહિએ તેટલીવાર તું આજ ખંડમાં, પહણે ખેરી રહેજે. પછી હું જ્યારે ઇશારતરે કરું ત્યારે સામા કબા-ટમાંથી બે ખાસા ખાલી પડ્યા છે તે લાવીને મારી પાસે આવજે... પણ જા, હમણાંજ જન્મને તું એ ખાસા લાવ. હું તને શું કરવું તે બરાબર સમજાવું.” તે લૌંડીએ જન્મને તે ખાસા આણ્યા. એક તફન ખાલી હતો, જ્યારે બીજનમાં એક કાગળનું પડીકું પડેલું હતું. બદ-ઉલ-બદરે તે પડીકું હવે છોડી નાખ્યું, અને તેમાંની બુઢા ખાસામાં કાલવી. એ પડીકું શેનું હતું? કોણુ લાવ્યું હતું? તમને યાદ હશે કે અસાદીનનેજ આ યુક્તિ સૂઝી હતી, અને તેને વારં વાર લેવાને તે બજારમાં ગયો હતો. પેલું પડીકું ઝેરનું હતું, અને તે અસાદીનેજ લાવીને પોતાની સ્ત્રીને આપ્યું હતું. અને શું કરવું તે બધું પણ તેણેજ તેણીને સમજાવી દીધું હતું. જ્યારે પોતે તેજ મહેલની અંદર બીજા એક ઓરડામાં બેઠો બેઠો રાત પડવાની વાટ જોતો હતો. શાહનદીએ પડીકું કાલવ્યા પછી લૌંડીને કહ્યું:—“જે, આ ખાસા અહિં ખાણાના ટેબલ પાસે લાવે તે એવી રીતે લાવજે કે એ બુઢાને બજાર પડે નહિ. પછી એ બન્નેમાં તુંજ દાડ રેડીને ઝેરવાળો ખાસો એને તે બીજને ચોખ્ખો ખાસો મને, આપજે. જા હવે. એ નીચ આવતા હશે. આ ખાસા પાછા મુકી દે, અને પેલા ખુણામાં જન્મને બેસ.”

થોડીવારમાં તે જાદુગર બગલમાં બે સીસા ઘાલીને ખુશ થતો થતો ત્યાં આવ્યો. શાહનદીએ હવે પોતાની લૌંડીને ખાણું લાવ આવવાનો હુકમ કર્યો. ખાણું ઘણુંજ ઉમદા હતું. અનેક પ્રકારની વાનીઓ ત્યાંજ હાજર રાખી હતી, કે જેથી વારે ઘડીએ તે લૌંડીને જતું ન પડે. બન્ને જણાએ—બદ-ઉલ-બદરે તે જાદુગરે—આનંદથી વાળુ કર્યું, અને ઘણા હેતથી વાતો કરી. તે પૂરું થઈ રહ્યું એટલે

શાહજીએ પોતાની લૌંડી તરફ ફરીને આંખની ઈશારત કરી મોટેથી કહ્યું:—“અય લૌંડી, પેલા કપાટમાંથી એ પ્યાલા લાવ, અને સીસામાંથી દારૂ તેમાં ભરીને એક એક અમને આપ.” તે લૌંડીને જે પ્રમાણે સમજતી રાખી હતી તે પ્રમાણે તેણે કર્યું. જનદુગર તો ખુશીથી અધે દારૂ ગટગટાવી ગયો, અને જેવો ખાલી પ્યાલો ફરીથી બીજા દારૂ લેવાને ધરે છે તેવોજ ઉધે માથે બોંયપર મડદું થઇને પડ્યો! આ પ્રમાણે તે નિર્દય, હુઆ જનદુગરનો અંત આવ્યો, અને તેનો આત્મા, કરેલાં પાપોની સજા ભોગવવા, પોતાના કર્તાની હજુરમાં પહોંચી ગયો.!

અલાહીને ખબર પડી કે તરતજ ત્યાં દોડતો આવી પહોંચ્યો, અને જુએ છે તો પોતાના દુશ્મનને મરેલો દોડે. એટલે તેની ખુશાલીનો પાર રહ્યો નહિ. તેણે તરતજ પોતાના ગુલામોને હુકમ કર્યો કે “તે જનદુગરના મડદાની ઝડતી લ્યો.” કારણ કે તે હમેશાં પેલું ‘કાડીયું’ પોતાની કનેજ રાખતો; અને કાઢતે કદી દેખાડતો સરખો પે નહિ. તપાસ કરતાં, અરાઅરં કાડીયું તેની કમરે આંધેલું મળી આવ્યું. પછી તે મુઝદાને જંગલમાં ફેંકી આવવાનો હુકમ કર્યો, એટલે ગુલામો તેને ત્યાંથી ઉપાડી ગયા.

અલાહીન અને ખુદ-ઉલ્લ-ખુદર હવે એકલાં પડ્યાં. અલાહીને તેણીને હવે પોતાની જન્મભૂમિમાં, પોતાના મહેલના અદ્વય થયા પછી, શું શું અન્યું હતું તે કહી સંભળાવ્યું. કેવી રીતે પોતાને કેદ કરવામાં આવ્યો હતો, અને શી સરતે પોતે છુટીને આવ્યો હતો, તંથા સુલતાન પોતાની પ્યારી બેટીને વાસ્તે કેટલો દુઃખી થતો હતો તે પણ કહ્યું. પછી તેણે ઉમેર્યું:—“અય આનુ.¹ હવે આપણા દુશ્મનને દૂર કરીને આપણે આપણા સુખનું સાધન જે આ કાડિયું છે તે પાછુ મેળાવ્યું છે. તો હવે મારે મારી કરેલી સરત પાળવીજ જોઇએ. અને તું પણ તારા આપને મળવા એકી પગે થઇ રહિ

છે. મારે, તું હમણાં જરા ખહાર જા, એટલે હું મારા મુલામને બોલાવી, આપણે અહિંથી જવાનો રસ્તો શોધું.”

ખદ-ઉલ-ખદર તરતજ ખહાર ગઈ, એટલે અમલાદીને પેલું દોડીયું ધસીને જીનને બોલાવ્યો. પછી તેને કહ્યું:—“અય વફાદાર જીન, આ મહેલને પાછો. તેની અસલની જગ્યાએ, ચીનમાં, સૂલતાનના મહેલની જોડે મુકી દે.” જીન નમન કરીને ત્યાંથી ચાલતો થયો. અને થોડીવારમાં અન્ને જણાં બારીમાંથી જીવે છે તો પોતાને પોતાના મુલકમાં આવેલાં જોયાં.

ખદ-ઉલ-ખદરતો તરતજ પોતાના આપ, સૂલતાનની પાસે દોડી ગઈ! અને જેવો તેને દોઢો કે તેને કોટે વળગી પડી ને રોવા માંડી; દરબારીઓ અધા ત્યાંથી આધા ખસી ગયા. પછી સૂલતાને તેને અધી હકીકત પૂછી જે તેણે પહેલેથી માંડીને તે જ્યાંસુધી તેઓ પાછા પોતાના મુલકમાં આવ્યાં ત્યાં સુધી કહી. અમલાદીને પણ હવે આવી પહોંચ્યો. સૂલતાને તેના તરફ ઘણીજ ખરાબ વર્તણૂંક અભાવી હતી. તેને વારંવાર મારી મારી, જે અમલાદીને ઉદાર દીક્ષથી આપી.

તે પછી અમલાદીને અને શાહજાદી ખદ-ઉલ-ખદર સુખ-ચેનમાં દીવસ ગાળવા લાગ્યાં.

સમાપ્ત.

આરોચ્ય શિક્ષણ

કર્તા : હરરાય અમુલખરાય દેસાઈ
પ્રસિદ્ધ કર્તા : ખડાયતા બુકડેપો

કિંમત : આઠ આના

બોર્ડની પટ્ટી દશ આના

પ્રાથમિક શાળાઓનાં
ઉપક્ષાં ધોરણો માટે
અને માધ્યમિક શાળા
નાં ચાર ધોરણો માટે
લખાએલું.

બાર માસમાં જની ચાર
આવૃત્તિઓ થએલી છે.
પુષ્કળ ચિત્રો સહિત.

ખડાયતા બુકડેપો

રીઝીરેડ બાલાહનુમાન-અમદાવાદ.

બાળાપયોગી ખીજાં પુસ્તકો

બાળાપયોગી વાર્તાઓ ભાગ ૧	૦—૩—૦
અક્ષાદીન અને તનો દેવતાઈ દીવો	૦—૪—૦
આરોગ્યશિક્ષણ (ચોથી આવૃત્તિ)	૦—૮—૦
બાળવીર (બીજી આવૃત્તિ)	૦—૮—૦
મયુરધ્વજ આખ્યાન	૦—૪—૦
ભીમયાતુર્થ	૦—૪—૦
બાળસંગીતમાળા ભાગ ૧ લો	૦—૩—૦
ગુજરાતના ઇતિહાસની વાર્તા	૦—૪—૦
વીર અભિમન્યુ અને ભક્ત પ્રહલાદ	૦—૮—૦
સંવાદ સંચય	૦—૧૦—૦
બાળગીત	૦—૧—૦
આરોગ્યશિક્ષીકા (બીજી આવૃત્તિ)	૦—૭—૦
રમનો (ધરમાં અને બહાર રમવાની)	૦—૧૨—૦
કુવરબાઈનું મામેરું	૦—૮—૦
હિંદુસ્તાનનો ઇતિહાસ	૧—૦—૦
એકલવ્ય અને ધ્રુવ (બીજી આવૃત્તિ)	૦—૪—૦
સાહિત્યાદર્શ	૨—૦—૦
બાળગીત સંગ્રહ ભાગ ૧ લો	૦—૮—૦
„ „ ભાગ ૨ જો	૦—૧૨—૦
અમદાવાદ શહેરની સામાન્ય જુગોળ	૦—૨—૩
ગુજરાતનો પ્રાચિન ઇતિહાસ	૦—૧૧—૦

મળવાનું ઠેકાણું

ચંદુલાલ મણિલાલ પરીખ

રીચીરોડ, બાલાહનુમાન, અમદાવાદ.

